

SLOBODNO VRIJEME I VRIJEDNOSNI STAVOVI MLADIH

Drlje, Karla

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:475043>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

SLOBODNO VRIJEME I VRIJEDNOSNI STAVOVI MLADIH

Karla Drlje

Split, 2024.

Odsjek za pedagogiju

Diplomski studij pedagogije i anglistike

Pedagogija slobodnog vremena

DIPLOMSKI RAD

SLOBODNO VRIJEME I VRIJEDNOSNI STAVOVI MLADIH

Studentica:

Karla Drlje

Mentorica:

izv. prof. dr. sc. Ines Blažević

Split, rujan 2024.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Teorijski okvir	3
2.1. Slobodno vrijeme.....	3
2.1.1. Povijesna dimenzija slobodnoga vremena.....	5
2.1.2. Slobodno vrijeme i dokolica.....	6
2.1.3. Slobodno vrijeme kao čimbenik odgoja i obrazovanja.....	7
2.1.4. Načela korištenja slobodnoga vremena.....	9
2.1.5. Aktivnosti slobodnoga vremena.....	10
2.2. Vrijednosti.....	13
2.2.1. Schwartzova teorija univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti.....	18
2.2.2. Odnos vrijednosti i stavova.....	24
2.2.3. Odnos slobodnog vremena i vrijednosnih stavova.....	26
3. Empirijsko istraživanje	28
3.1. Problem i cilj istraživanja.....	28
3.2. Hipoteze, zadaci i varijable istraživanja.....	28
3.2.1. Hipoteze istraživanja.....	28
3.2.2. Zadaci istraživanja.....	30
3.2.3. Varijable istraživanja.....	30
3.3. Metodologija istraživanja.....	31
3.3.1. Instrument istraživanja.....	31
3.3.2. Uzorak i postupak istraživanja te metode analize podataka.....	31
3.4. Analiza i interpretacija podataka.....	32
3.4.1. Deskriptivna analiza.....	32
3.4.2. Deskriptivna obrada skala.....	35
3.4.3. Faktorska analiza.....	42
3.5. Testiranje hipoteza.....	50
4. Zaključak	63
5. Literatura	65
Sažetak	69
Abstract	70
Tablice	71
Slike	72
Prilozi	73

1. Uvod

Kvalitetno i strukturirano provođenje slobodnog vremena ima ključnu ulogu u održavanju mentalnog i tjelesnog zdravlja čovjeka. U suvremenom načinu života, prepunom stresa i obveza, slobodno vrijeme pruža priliku za opuštanje, obnovu energije i razvijanje vlastitih potencijala. Kvalitetno organizirano slobodno vrijeme može značajno poboljšati raspoloženje i povećati produktivnost. Dakle, čovjek se treba uključivati u one aktivnosti u slobodnom vremenu koje će ga ispunjavati i donositi mu osjećaj zadovoljstva. Tjelesne aktivnosti, primjerice sport ili ležerna šetnja, pomažu u održavanju kondicije, a trendovi pokazuju da čak postoji poveznica između tjelesnih aktivnosti i povećanog lučenja endorfina, što direktno utječe na osjećaj sreće (Žigman i Ruzic, 2008). S druge strane, mentalno stimulirajuće aktivnosti, poput čitanja, učenja novih vještina ili kreativnog izražavanja, razvijaju naše kognitivne sposobnosti. Kvalitetno provođenje slobodnog vremena također može označavati i kvalitetno provedeno vrijeme s obitelji i prijateljima što jača međuljudske odnose i doprinosi osjećaju pripadnosti i socijalne podrške. Suprotno tome, loše strukturirano slobodno vrijeme, poput pasivnog ponašanja, može negativno utjecati na naše zdravlje i mentalno stanje. Dokazano je da se čovjek osjeća sretno i zadovoljno baveći se smislenim i strukturiranim aktivnostima, nasuprot onima pasivnoga karaktera (Csikszentmihalyi i Hunter, 2003 prema Brkljačić i sur., 2012). Stoga je važno svjesno i promišljeno birati aktivnosti koje nas obogaćuju i pomažu nam u postizanju ravnoteže između obaveza i užitka. Ipak, slobodno vrijeme odraslih, mladih i djece ne smije izgubiti svoj smisao – slobodu, dakle struktura slobodnoga vremena treba biti umjerena (Trunkelj Zupančič, 2024). U konačnici, pojam slobodnog vremena najčešće se povezuje s odmorom, no slobodno je vrijeme kompleksniji konstrukt te pruža priliku za obnavljanje energije, jačanje cjelokupnog zdravlja i unapređenje kvalitete života. Pešorda (2007) ističe važnu značajku slobodnoga vremena, a to je da je slobodno vrijeme vrijeme aktivnoga odmora. Štoviše, aktivnosti u slobodnom vremenu omogućuju mladima da istraže svoje interese i talente, oblikuju svoj identitet i stvaraju pozitivne životne navike.

Vrijednosti imaju ključnu ulogu kao usmjeravajuća načela u životu mladih ljudi, oblikujući njihove stavove, odluke i ponašanja. One predstavljaju temelj osobnog i moralnog razvoja, pomažu mladima da razlikuju ispravno od pogrešnog i da izgrade integritet, odgovornost i empatiju prema drugim živim bićima. Vrijednosti služe kao orijentacija mladima u svakodnevnom životu te im pomažu u suočavanju s izazovima, ali i donošenju odluka. U

principu, vrijednosti su čovjekovi vodiči kroz život. Pretpostavlja se da vrijednosti, osim emocionalne dimenzije, sadrže i kognitivnu dimenziju, stoga vrijednosti treba proučavati kao jedan konstrukt sačinjen od više dijelova (Miliša i Bagarić, 2012).

Vrijednosti utječu i na način provođenja slobodnog vremena mladih. Slobodno vrijeme može biti potraćeno na aktivnosti koje ne donose dugoročnu korist (primjerice neproductivni hobiji) bez jasno određenih i definiranih vrijednosnih stavova. Slobodno vrijeme pruža priliku mladima da prakticiraju vrijednosti. Odabirom aktivnosti koje potiču osobni razvoj, poput volontiranja, sporta ili kreativnog izražavanja, mladi mogu primijeniti i jačati vrijednosti kao što su odgovornost, solidarnost i dobrohotnost. U konačnici, vrijednosti se mogu opisati kao vodiči koji mlade usmjeravaju prema svjesnom i smislenom korištenju slobodnog vremena te im omogućuju da postanu odgovorne i samouvjerene osobe.

U ovom će se radu prikazati teorijski okvir u kojem će biti riječ o odrednicama slobodnoga vremena, aktivnostima slobodnoga vremena te glavnim karakteristikama životnih vrijednosti kao usmjeravajućih načela. Također će se predstaviti rezultati prijašnjih istraživanja slične tematike i empirijski dio u kojem je opisana metodologija kvantitativnog istraživanja. Na kraju su rada prikazani dobiveni podaci te analizirani rezultati.

2. Teorijski okvir

2.1. Slobodno vrijeme

Pojam slobodnoga vremena prvi se put spominje u njemačkom jeziku 1350. godine kao *freyzeyt* (Livazović, 2018). Pojam *freyzeyt* označavao je slobodu trgovanja (Livazović, 2018). Slobodno vrijeme kao pojam podrazumijeva društvene i pedagoške aspekte te nastaje iz suvremene društvene prakse i životne situacije (Livazović, 2018). Danas u stranim jezicima nailazimo na sljedeće termine koji označavaju slobodno vrijeme, a zajednički im je korijen riječi - *sloboda*: *leisure time* (engleski jezik), *loisir* (francuski jezik), *Freizeit* (njemački jezik), *tempo libero* (talijanski jezik) te *svobodnoe vremja* (ruski jezik). (Livazović, 2018).

Slobodno je vrijeme definirano na različite načine od strane raznih autora, no ne postoji jednoznačan i univerzalan termin kojim bi se moglo precizirati pojam slobodnoga vremena. Livazović (2018) opisuje slobodno vrijeme kao društveno-povijesnu pojavu koja postoji otkada i čovjek, no s vremenom se mijenja. Razlog su tome zasigurno različite percepcije i polazišta prilikom istraživanja slobodnoga vremena. Teoretičari najčešće definiraju pojam slobodnoga vremena na način da ga stavljaju u odnos s obveznim radnim vremenom. Janković (1967) ističe mimoilaženje autora prilikom definiranja slobodnoga vremena, no navodi kako ipak postoje konstitutivne pojedinosti koje svi navode: vrijeme izvan profesionalnih obveza, slobodna organizacija toga vremena te korištenje pozitivnih sadržaja iz okoline u svrhu odmora, zabave, obrazovanja, usavršavanja ili cjelokupnog razvoja identiteta. U Pedagoškoj je enciklopediji (1989) slobodno vrijeme definirano kao „vrijeme koje pojedinac ispunjava i oblikuje prema vlastitim željama, bez bilo koje vrste obaveze ili nužde.“ To je ono vrijeme koje pojedinac kreira prema vlastitom nahođenju te je lišeno ikakve obveze. Slobodno vrijeme pojedinac kreira prema vlastitim željama te svojevolumno odlučuje o njegovom vremenu trajanja (Janković, 1967).

Previšić (2000) ističe neraskidivost veze slobodnoga vremena i rada te naglašava važnost njihovog međusobnog nadopunjavanja. Ilišin (1999) opisuje slobodno vrijeme kao "društveni fenomen nastao u industrijskoj civilizaciji, kada dolazi do masovnoga zapošljavanja te strogog razgraničenja radnoga i neradnoga vremena, postupnog skraćivanja radnoga vremena i povećanja materijalnog bogatstva." Livazović (2018) ističe različitost kreiranja slobodnoga vremena ovisno o tradiciji, odgoju, dobi, društvenom i materijalnom statusu. Janković (1967) navodi kako svaka faza društvenoga razvoja ima svoje karakteristike te da je suvremeno društvo pod

utjecajima naglog razvitka industrije, tehnologije i općenito automatizacije izazvalo fenomen slobodnoga vremena.

Valjan Vukić (2013) ističe i potencijalne opasnosti slobodnoga vremena jer ono može pogodovati razvoju štetnih životnih navika, poput pušenja cigareta, ispijanja alkohola ili pak narkomanije. Konzumacija cigareta, alkohola i psihoaktivnih tvari često predstavlja način upražnjavanja „viška“ slobodnoga vremena (Valjan Vukić, 2013). Valjan Vukić (2013) navodi još i to da se u razdoblju adolescencije, možda čak i ranije, smanjuje utjecaj roditelja i učitelja, a povećava utjecaj vršnjaka. Nestrukturirano slobodno vrijeme otvara prostor za razvoj različitih poremećaja u ponašanju (Valjan Vukić, 2013). Stoga je važno strukturirati kvalitetno slobodno vrijeme jer ono može biti „prigoda za bijeg od otuđenosti ili promašenosti vlastite radne ili kakve druge društvene uloge.“ (Livazović, 2018). Slobodno vrijeme, „poklon suvremene industrijalizacije i tehnizacije“, može postati direktan ili indirektan izvor mnoštva problema koji mogu negativno oblikovati čovjekov život jer ono obuhvaća sve sfere društvenoga života; socijalnu, pedagošku, ekonomsku, političku, kulturnu i zdravstvenu (Janković, 1967). Francuski sociolozi slobodno vrijeme nazivaju „un phenomen social total“ (Janković, 1967).

Slobodno je vrijeme od višestruke važnosti, no ipak se mogu izdvojiti tri osnovne funkcije slobodnoga vremena: odmor, razonoda i razvoj ličnosti (Livazović, 2018). Te su funkcije ključne za humanizaciju rada, balans među radnim ulogama i suzbijanje otuđenosti i opterećenosti radom (Livazović, 2018).

Naime, institucije nedovoljno prepoznaju važnost i ulogu slobodnoga vremena u životu mladih. Struktura slobodnoga vremena nužna je za cjelokupan razvoj mlade osobe. Način provođenja slobodnoga vremena utječe na psihičke i fizičke aspekte pojedinca. Tehnologija, a posebice mediji u slobodnom vremenu, osiromašuju društvene kontakte i ljudske međuodnose te dolazi do depersonalizacije suvremenoga čovjeka (Livazović, 2018). Mlade bi ljude trebalo educirati o kulturi slobodnoga vremena te ih poticati na sudjelovanje u različitim aktivnostima koje ujedno treba i organizirati.

2.1.1. Povijesna dimenzija slobodnoga vremena

Valjan Vukić (2013) opisuje slobodno vrijeme promatrajući ga u kontekstu suvremenog društva te navodi kako je to vrijeme u kojemu čovjek sudjeluje u aktivnostima po vlastitom izboru. Međutim, često je zahtjevno ostvariti osobnu afirmaciju ili se pak odmoriti unutar slobodnoga vremena zbog dominacije radnog vremena nad slobodnim (Valjan Vukić, 2013).

Slobodno se vrijeme javlja s pojavom civilizacije te se postupno razvija u nekoliko faza (Previšić, 2000:405 prema Valjan Vukić, 2013):

1. dominacija slobodnog vremena bez pojma i prakse rada u izrazima primitivnih kultura
2. neograničeno i nedefinirano radno i slobodno vrijeme
3. prevlast radnog nad slobodnim vremenom
4. skraćanje radnog i stalno povećanje slobodnog vremena.

U povijesti ljudskoga društva slobodno je vrijeme imalo izražen klasno-staleški karakter jer se smatralo kao privilegij te pripadalo isključivo vladajućoj klasi i višim staležima (Valjan Vukić, 2013). Pravo na slobodno vrijeme imali su pripadnici vladajućeg društvenog sloja, tj. slobodni građani. Oni su to vrijeme koristili za unapređivanje stanja svoga uma, duha i karaktera, a iz toga proizlazi da je slobodno vrijeme "način življenja kojem treba težiti" (Rosić, 2005 prema Valjan Vukić, 2013). Aristotel, u svom djelu *Politika*, navodi kako "dokolica pruža sama po sebi uživanje, sreću i blažen život...ali pod uživanjem ne podrazumijevaju svi jedno te isto, već svako prema svom ukusu i prema svojim osobinama, nešto drugo" (Zaninović, 1985 prema Valjan Vukić, 2013). Stari su Rimljani svoje slobodno vrijeme provodili na javnim mjestima kao što su forumi, amfiteatri, stadioni, knjižnice, terme s kupalištima gdje su sudjelovali u kulturnim, umjetničkim, sportskim i zabavnim sadržajima (Vukasović, 2000). Livazović (2018) navodi kako se rimski stil provođenja slobodnoga vremena za sve slobodne građane odvijao na javnim mjestima, forumu, amfiteatrima ili termama s raznovrsnim sadržajima.

Vidulin-Orbanić (2008) ističe kako se krajem devetnaestog stoljeća i tijekom cijelog dvadesetog stoljeća i na našim područjima osnivaju kazališta, otvaraju pučka i radnička sveučilišta, narodne i pučke knjižnice, čitaonice i vrlo značajna političko-patriotska nacionalna sokolska društva u svrhu sadržajnijeg i kvalitetnijeg korištenja slobodnog vremena te se tako promovira kultura provođenja slobodnog vremena. Što se tiče sportskih aktivnosti, one također pronalaze svoju vrijednost u slobodnom vremenu čovjeka, a posebno se njeguju: biciklizam, planinarenje, streljaštvo, mačevanje, skijanje, laka atletika, nogomet, lov i ribolov (Vidulin-

Orbanić, 2008). Proces obogaćivanja slobodnog vremena nastavlja se i nakon Drugog svjetskoga rata. Osnivaju se razna đaćka udruženja kao što su: Crveni križ, Jadranska straža, Aeroklub, Ferijalni savez, sportske sekcije Zajednice «Doma i škole», literarna društva «Napredak» te pjevački zborovi (Vidulin-Orbanić, 2008). Vidulin-Orbanić (2008) ističe kako ključnu ulogu u kreiranju slobodnog vremena za vrijeme dvadesetog stoljeća preuzimaju obitelj i škola.

Štoviše, dvadeseto stoljeće može se nazvati stoljećem slobodnoga vremena, vremena kojega valja korisno planirati i ciljano usmjeriti; vremena koje obogaćuje čovjekov život (Vidulin-Orbanić, 2008). Previšić (2000) također ističe kako dvadeseto stoljeće u sve većoj mjeri postaje stoljeće slobodnoga vremena donoseći kulturni izazov suvremenoj civilizaciji, a razlog tomu jest industrijsko društvo koje zbog efikasne tehnologije, novih načina i organizacije rada povećava udio slobodnoga vremena nad radnim. Valjan Vukić (2013) navodi kako dolazi do ujednačenja društvenih klasa zbog nagle industrijalizacije i ekonomskog jačanja građanske klase, što posljedično rezultira većom količinom slobodnog vremena. Nova saznanja i poboljšanja u području znanosti, tehnologije, informatizacije, demografije, kulture i cjelokupnom načinu života, prema autorici Valjan Vukić (2013), otvaraju nova pitanja vezana uz slobodno vrijeme djece, mladih i odraslih. Druga pitanja koja su također aktualna povezana su s viškom slobodnog vremena, a tiču se načina kako ispuniti i iskoristiti slobodno vrijeme, na što ga utrošiti te kako pojedince ili društvo osposobiti za njegovo aktivno korištenje (Valjan Vukić, 2013).

Od iznimne je važnosti poticati odrasle, a posebice djecu i mlade na razvijanje kulture slobodnoga vremena. Slobodno je vrijeme prostor koji svaki pojedinac kreira individualno te je nužno da taj vremenski prostor bude kvalitetno iskorišten, a aktivnosti unutar njega promišljene. Radionice edukativnoga sadržaja mogu biti od velike koristi mladima te ih inspirirati na koji način utrošiti slobodno vrijeme, a ne potratiti ga.

2.1.2. Slobodno vrijeme i dokolica

Dokolica je dio slobodnoga vremena, tj. vrijeme kada osoba ne radi, već se prepušta aktivnostima prema vlastitoj volji i želji s ciljem razonode, odmora, stjecanja novih znanja i vještina, sudjelovanja u društvenom životu ili bavljenja stvaralačkim radom (Martinić, 1977 prema Livazović, 2018). U sociologiji dokolica pretežno ima pozitivnu konotaciju, a vezuje se uz slobodu, izbor, razvoj, ispunjenje (Duda, 2005).

Aktivnosti dokolice određene su subjektivnim čimbenicima kao što su društveni položaj mladih i njihovih obitelji, obrazovanje, vještine, stečene navike i sl., ali i objektivnim faktorima poput kulturno nasljeđe uže i šire obitelji te aktualna ponuda i dostupnost određenih sadržaja (Ilišin i Radin, 2002).

Često dolazi do poistovjećivanja besposlice i dokolice, no to su u potpunosti različiti pojmovi. Slobodno se vrijeme prvotno pojavljuje na primitivan i nerazvijen način kao vrijeme »slobodno od« rada kao prisilne djelatnosti, od posla kao posredovanja života, ali kao takvo ono je tek nedjelatna besposlica (bez-poslica), »neosmišljeno slobodno vrijeme, dangubljenje« (Anić, 1991., 27 prema Polić i Polić, 2009). Proturječnost rada i slobodnoga vremena često se tumači kroz dva oprečna carstva – „carstvo nužnosti“ i „carstvo slobode“, a dokolica je onaj segment života koji omogućava pojedincu da ostvari neke svoje potencijale i interese koji su zanemareni ostalim životnim aspektima (Ilišin i Radin, 2002).

Autorica Polić (2003) navodi da „slobodno vrijeme nije vrijeme besposličarenja, iako je i besposlica vrijeme slobode od rada.“ Polić (2003) navodi još da je dokolica onaj iskonski dio slobodnoga vremena u kojem pojedinac ima priliku izraziti se u igri i stvaralaštvu te se otvoriti za budućnost. Duda (2005) ističe da je u suvremenom društvu vrijeme fleksibilno, stoga se dokolica ponekad može pojaviti i u sklopu radnoga mjesta.

Slobodno vrijeme najčešće vezujemo uz interese, a najadekvatniji termin za interese jest glagol „zanimati se (za)“ ili „mariti“ (Ilišin i Radin, 2002). Pantić (1980, prema Ilišin i Radin, 2002) navodi da su interesi jedinstvena karakteristika ljudi kao živih bića, štoviše, interesi su posebna odlika koja se promatra na individualnoj razini te ukazuju na pojedinčevu osobnost i zrelost.

2.1.3. Slobodno vrijeme kao čimbenik odgoja i obrazovanja

Janković (1967) navodi kako je slobodno vrijeme stvarnost današnjice te je iz toga proizašla potreba za osmišljavanjem nove pedagoške discipline koja će se baviti istim – pedagogija slobodnoga vremena. Janković (1967:46) definira pedagogiju slobodnoga vremena kao „granu suvremene pedagogije koja se osniva na zakonitostima i postavkama opće pedagogije, iz njih proizlazi, a pobliže tumači, proučava i istražuje odgojnu problematiku slobodnog vremena u najširem smislu riječi.“ Zadatak pedagogije slobodnoga vremena, tj. pedagoga slobodnoga vremena u najširem smislu jest odgoj za slobodno vrijeme (Nahrstedt, 1990:46 prema Livazović, 2018). Cilj pedagogije slobodnoga vremena jest objektivno tumačenje odgojno-obrazovne problematike slobodnoga vremena i unapređivanje prakse (Janković, 1967).

Zadaci pedagogije slobodnoga vremena jesu (Janković, 1963 prema Janković, 1967):

- „teorijsko proučavanje fenomena slobodnoga vremena
- analiza slobodnog vremena kao čimbenika odgoja
- ispitivanje utjecaja određenih aktivnosti na izgradnju osobnosti
- tumačenje metoda korištenja slobodnoga vremena
- osposobljavanje potrebnih kadrova za aktivnosti slobodnog vremena
- izrada planova i prijedloga za potencijalni studij pedagogije slobodnoga vremena
- unapređivanje izdavačke djelatnosti iz područja pedagoške problematike slobodnoga vremena.“

Slobodno vrijeme ima važnu odgojno-obrazovnu funkciju jer pruža različite mogućnosti oblikovanja i usavršavanja ličnosti. Janković (1967) navodi da aktivnosti slobodnoga vremena potiču osobu na stjecanje višeg stupnja obrazovanja te potiču razvoj dispozicija, potencijala i talenata. Štoviše, osobito je važno uvrstiti u slobodno vrijeme i one aktivnosti koje djeluju na zdravlje i pravilan tjelesni razvoj mladih (Janković, 1967). Janković (1967:34) ističe kako su sportsko-rekreacijske aktivnosti sve više popularne u slobodnom vremenu jer obitelj i odgojno-obrazovne ustanove ne pružaju uvjete djeci i mladima za zadovoljavanje potrebe za kretanjem. Prema Jankoviću (1967) aktivnosti slobodnoga vremena možemo podijeliti na nekoliko područja: područje fizičkog odgoja, intelektualnog odgoja, umjetničkog odgoja te radnog i tehničkog odgoja. Aktivnosti fizičkoga odgoja mogu pozitivno utjecati na akceleracije i retardacije tijekom razvoja na način da umanjuju potencijalne nepravilnosti u tjelesnom razvoju čovjeka (Janković, 1967). Što se tiče intelektualnog odgoja, aktivnosti slobodnoga vremena mogu biti strukturirane u svrhu dopunskoga obrazovanja ili stjecanja novoga znanja (Janković, 1967). Aktivnosti iz područja umjetničkoga odgoja mogu biti vrlo raznolike: literarne, dramske, recitatorske, folklorne, baletne, muzičke ili one koje uključuju posjećivanje izložbi, kazališta, koncerata i sl. (Janković, 1967). Aktivnosti ovoga područja od iznimne su vrijednosti za pojedinca jer otvaraju prilike za nova iskustva te dublja istraživanja vlastitih interesa. Prema Jankoviću (1967) aktivnosti radnog i tehničkog odgoja potiču radne kvalitete, smisao za rad općenito, odgovornost, samostalnost, disciplinu, upornost te pouzdanje.

Za učinkovito strukturiranje i smislen raspored aktivnosti slobodnoga vremena potreban je pedagoški osposobljen i kompetentan kadar (Livazović, 2018). Pedagoško osposobljavanje organizira se redovito na različitim tečajevima, fakultetima i drugim manifestacijama edukativnog sadržaja (Livazović, 2018). Prema Livazoviću (2018) andragoško je područje relativno zanemareno, a sve više zastupljeno, stoga je nužno posvetiti pedagojsku pozornost obrazovanju odraslih.

Livazović (2018) dijeli čimbenike strukturiranja i provođenja slobodnog vremena u nekoliko grupa:

- a) „odgojno-obrazovne ustanove – bave se pedagoškim djelovanjem i odgojem „za“ obrazovanje, a obuhvaćaju ustanove za rani ili predškolski odgoj, zatim škole svih stupnjeva, dječje i omladinske domove te ustanove za andragoško obrazovanje
- b) obitelj te dječje, mladenačke i društvene organizacije – vode opću i posebnu brigu o djeci i mladima, ključnu ulogu ima obitelj koja mora omogućiti povoljne uvjete za kvalitetno upražnjavanje slobodnoga vremena
- c) raznovrsni objekti i uređaji – npr. igrališta, parkovi, igraonice, kupališta, odmarališta, centri kulture, trgovački centri i dr.; ovakvi objekti moraju osigurati uvjete za zdravo provođenje slobodnog vremena
- d) ustanove općekulturnog, prosvjetnog, informativnog i zabavnog karaktera – npr. kina, kazališta, muzeji, galerije, knjižnice, različite sportske i umjetničke udruge i sl.; pružaju uvid i mogućnost za upoznavanje s tehnološkim dostignućima i tekovinama civilizacije
- e) čimbenici iz područja „funkcionalnog odgoja“ – npr. javne priredbe, manifestacije, život na javnim mjestima, sajmovi i sl.; najmanje su pedagoški planirani i osmišljeni, no od značajne važnosti za smisao provođenja slobodnog vremena mladih.“

2.1.4 Načela korištenja slobodnoga vremena

Glavna načela slobodnoga vremena prema Jankoviću (1967) jesu: „načelo slobode, smislenosti, individualnosti, kolektivnosti, samoaktivnosti, organiziranosti, raznovrsnosti, amaterizma, primjerenosti prema dobi i spolu korisnika.“ Načelo slobode je ključno za bit i suštinu samog slobodnog vremena (Janković, 1967). Sami naziv *slobodno vrijeme* asocira na slobodu, izbor, nepostojanje ikakvih ograničenja. Ako se slobodnim vremenom želi potaknuti stvaralaštvo i razvoj ličnosti onda se uistinu aktivnosti moraju vršiti u slobodnoj atmosferi (Janković, 1967).

Livazović (2018) kao glavna načela korištenja slobodnog vremena ističe:

- a) slobodu
- b) smislenost
- c) individualnost
- d) kolektivnost
- e) kreativnost
- f) organiziranost
- g) raznovrsnost
- h) amaterizam

i) primjerenost dobi i spolu odgojenika.

Prema Livazoviću (2018) načelo slobode predstavlja mogućnost izbora aktivnosti, načelo smislenosti označava funkcionalnu dimenziju slobodnoga vremena, načelo individualnosti vezuje se uz fokus pojedinca na samoga sebe, načelo kolektivnosti važno je za izgradnju pozitivne međuzavisnosti, načelo kreativnosti omogućava pojedincu spontanost i stvaralačku realizaciju ideja, načelo organiziranosti odnosi se na samo promišljanje i strukturiranje slobodnog vremena, načelo raznovrsnosti označava različite funkcije slobodnog vremena koje ne smiju biti zanemarene (odmor, razonoda i razvoj ličnosti), načelo amaterizma određuje aktivnosti koje pojedinac odabire zbog osobnog zadovoljstva te naposljetku načelo primjerenosti dobi i spolu koje označava pedagošku primjerenost određenih aktivnosti i njihov pozitivan utjecaj na razvoj čovjeka kao individue.

2.1.5. Aktivnosti slobodnoga vremena

Slobodno vrijeme djece i mladih najčešće se opisuje razmatrajući aktivnosti koje ispunjavaju to vrijeme. Mlinarević, Miliša i Proroković (2007) definiraju aktivnosti slobodnog vremena kao „one aktivnosti koje pojedinac prihvaća po slobodnoj volji i interesu, a koje po sebi uključuju i sve obveze i sve posljedice koje iz njih proizlaze.“ U analizi strukture slobodnog vremena kao temeljno polazište nerijetko se uzimaju aktivnosti koje pojedinac slobodno odabire u skladu s vlastitim interesima (Valjan Vukić, 2013). Aktivnosti koje su odabrane vlastitom voljom i odvijaju se u povoljnoj okolini utječu pozitivno na emocionalno i intelektualno stanje (Valjan Vukić, 2013). Aktivnosti slobodnoga vremena trebale bi se temeljiti na intrinzičnoj motivaciji i slobodi izbora. Prema Krstinić i Pauković (2020) „intrinzično je ponašanje rezultat psiholoških procesa i potreba koje spontano potiču na određene aktivnosti radi osjećaj zadovoljstva i vlastitih poriva.“

Samostalno i vrlo aktivno (su)djelovanje i planiranje konkretnih aktivnosti koje se ostvaruju kroz igru, hobi ili stvaralaštvo mogu dovesti do ključnih životnih promjena (Vidulin-Orbanić, 2008). Što se tiče samoga financiranja aktivnosti slobodnoga vremena, pojedinac snosi troškove aktivnosti u kojima sudjeluje (Janković, 1967). Promišljene i strukturirane aktivnosti obogaćuju živote mladih i nude prilike za kreativnost, odgovornost i samostalnost. Takve su aktivnosti uvijek motivacijske i razvojno poticajne (jer su promišljene i strukturirane) bez obzira što služe svrsi odmora ili razonode (Mlinarević i sur., 2007). Mladi razvijaju svoj identitet odgovarajućim sadržajima te se upoznaju s aktivnostima iz znanstvenog, tehničkog, umjetničkog i športskog područja na amaterskoj razini (Vidulin-Orbanić, 2008).

Ne postoji jedinstveni kriterij kojim bi se odredila granica dobi do koje se pojedinac smatra mladom osobom. U sociologiji se najčešće spominju granice do 25, 30 ili 35 godina životne starosti. Ilišin i Radin (2002) u svom istraživanju postavljaju dobnu granicu do 30. godine te ispituju kako mladi određuju tu istu granicu. Prosječna dobna granica izračunata njihovim istraživanjem jest 28,6 godina. Međutim, rezultati pokazuju da dobna granica varira proporcionalno s dobi ispitanika. Nižoj dobnoj granici (cca 26 godina) teže mlađi ispitanici, a višoj dobnoj granici (cca 31 godina) stariji ispitanici. Ministarstvo demografije i useljeništva (MDU, 2024) navodi kako je „suglasje postignuto oko određivanja donje granice na 15 godina života, dok se gornja granica za pripadnost omladini sve rjeđe zaustavlja na 25. godini, a najčešće na 30. godini, pri čemu se uočava tendencija pomicanja granice mladosti do 35. godine života.“ Tendencija podizanja dobne granice mladosti uvjetovana je produljenjem životnoga vijeka i činjenicom da mladi sve češće produljuju tijekom obrazovanja (MDU, 2024).

Jerbić (1973) je podijelio aktivnosti slobodnog vremena u četiri kategorije:

- a) „spontane aktivnosti (besciljne aktivnosti, razgovori, šetnje i izleti, slobodna igra)
- b) konzumirajuće aktivnosti (čitanje, slušanje radija, gledanje TV, posjet kinu i muzeju, odlazak na sportske i kazališne priredbe)
- c) organizirane aktivnosti (obiteljske zabave, javne zabave, stvaralačke organizirane aktivnosti) i
- d) ostale aktivnosti.“

Među spontanim aktivnostima ističu se igra i razgovori, a što se tiče „konzumirajućih“ aktivnosti, najpopularnije su gledanje TV-a i čitanje, posebice u dobi između 11,5 i 15,5 godina (Valjan Vukić, 2013). Valjan Vukić (2013) navodi da kod organiziranih aktivnosti dominiraju stvaralačke aktivnosti te ples i javna okupljanja (zabavnog karaktera). Vidljiv je porast u odabiru navedenih organiziranih aktivnosti kod mladih u dobi između 11 i 12 godina, a posebice u razdoblju srednje škole (Valjan Vukić, 2013). Uistinu je potrebno mlade motivirati i zainteresirati različitim aktivnostima kako bi što kvalitetnije iskoristili slobodno vrijeme, a ne potratili. Različite aktivnosti donose različite dobrobiti za cjelokupan razvoj ličnosti te bi svatko individualno trebao pronaći aktivnost(i) koja će potaknuti mentalni i tjelesni rast i razvoj.

Valjan Vukić (2013) navodi da su aktivnosti koje „pridonose rekreativno-produktivnom osmišljavanju i provođenju slobodnog vremena društveno prihvatljive aktivnosti.“ Valjan Vukić (2013) naglašava kako bi sve aktivnosti slobodnoga vremena, čak i onda kada su u ulozi odmora i razbibrige, trebale biti „planirane i sadržajno osmišljene, motivacijski utemeljene i razvojno usmjerene.“ Važniji je način na koji ljudi provode slobodno vrijeme i utjecaj

odabranih aktivnosti, nego sama količina slobodnog vremena kojom raspolažemo (Lenz, 1991 prema Valjan Vukić, 2013). Mlinarević i sur. (2007) ističu da je svrha ovakvih aktivnosti „korištenje” vremena, a ne njegovo „ubijanje”. Mlinarević i sur. (2007) navode još kako aktivnosti slobodnog vremena promiču neformalno obrazovanje, odmor, razonodu i samoostvarenje.

U posljednjih se nekoliko godina kreirala lepeza različitih aktivnosti u širem društvenom okruženju, a posebice u kontekstu populacije mladih. Nove aktivnosti svjedoče o potrebama, ali i svjesnosti mladih o kulturi provođenja slobodnoga vremena. Neke od njih su: slikarske zabave, pub kvizovi, laser tag, paintball, padel, kuhanje, fotografiranje, društvene mreže, odlazak na utakmice pa čak i ljenčarenje (fjaka). Upravo se stoga postavlja dodatno pitanje; koliko mladi uistinu koriste nove mogućnosti te koliki utjecaj imaju na njihove vrijednosne stavove.

2.2. Vrijednosti

Vrijednost(i) je apstraktan termin te označava nematerijalnu kvalitetu koja je manje ili više važna svakom čovjeku. U literaturi postoje različita objašnjenja pojma „vrijednost“, ne postoji jedinstvena univerzalna definicija, no pretežno se odnosi na životni aspekt koji nosi moralnu vrijednost.

Hrvatska enciklopedija (2024) definira pojam vrijednosti u kontekstu četiri struke: ekonomija, filozofija, psihologija i lingvistika. Prema toj podjeli razlikujemo četiri definicije vrijednosti (Hrvatska enciklopedija, 2024):

- a) „U ekonomskom smislu, korisnost, poželjnost; prikladnost određene stvari, aktivnosti i sposobnosti da, pri danom stanju raspoloživosti, svojim fizičkim, kemijskim, estetskim, intelektualnim i drugim svojstvima može zadovoljiti ljudske potrebe i želje ili može biti razmijenjena za druge korisne i poželjne stvari ili aktivnosti. Količina zadovoljstva ili koristan učinak uporabe stvari subjektivan je osjećaj i ne može se točno mjeriti ni uspoređivati, osim donekle prema iskazanim preferencijama korisnika. U golemoj raznovrsnosti stvari, aktivnosti, potreba i želja, ali i načina njihova stvaranja i zadovoljavanja, u uvjetima danoga vremena i stanja ponude i potražnje za njima, ne postoji neka opća vrijednost, koja bi obuhvatila, homogenizirala i iskazala sve vrijednosti u konstantnim i jednakim jedinicama. Najbliži su pojmovi za to bogatstvo i blagostanje, koji su jednako teško određivi i mjerljivi.“
- b) „U filozofiji, vrijednosti su objektivne ili subjektivne kvalitete bitka ili bića različite obvezatnosti na različitim stupnjevima promatranja. Predmetom filozofijskih promišljanja postale su tek u XIX. st. (prije svega zahvaljujući R. H. Lotzeu). Vrijednosti se razlikuju s obzirom na svoj odnos prema bitku, prema karakteru svoje realnosti i prema subjektu. U etičkoj sferi one imaju normativni karakter ili karakter trebanja, iz kojega proizlazi problem odgovornosti u kontekstu određene situacije, analizom koje se stječe uvid u doraslost ili nedoraslost subjekta zahtjevima vrijednosti i samoj toj situaciji. *Vrijednosni*, odnosno *metafizički* realizam smatra da je bitak nerazdvojno povezan s vrijednostima. Tada je vrijednost ili bitak sam ili njegova kvaliteta i ima karakter nužnosti. *Vrijednosni idealizam* razdvaja bitak i vrijednost (Platonov nauk o ideji najvišega dobra koja samo sudjeluje u bitku, neokantovska pretpostavka carstva nadosjetilnoga važenja kao formalne norme važenja, shvaćanje vrijednosti M. Schelera kao *a priori* danih idealnih kvaliteta koje tvore hijerarhijsku ljestvicu ili poredak). Tom je shvaćanju zajedničko promatranje vrijednosti kao

objektivnih, apsolutnih kvaliteta koje su neovisne o vrjednujućem subjektu. Nasuprot tomu, *vrijednosni subjektivizam* smatra vrijednosti ovisnim o vrjednujućem subjektu, tj. o individualnoj svijesti koja ih postavlja i ozbiljuje, no koja također podliježe određenim povijesnim, društveno-ekonomskim, kulturnim i drugim uvjetima. Iz toga su shvaćanja nastali *vrijednosni relativizam* i *vrijednosni pozitivizam*, koji smatraju da su vrijednosti ukorijenjene jedino u empirijskoj zbilji i neposrednom iskustvu. Prema spoznajama novije etike, vrijednosti se ipak ne mogu izvoditi neposredno iz spoznaje bitka, npr. iz sadašnje spoznaje nekoga prirodnog stanja – kada se to čini, dolazi do »pogrješnoga naturalističkog zaključka« (G. E. Moore). Naprotiv, vrijednosti uvijek pretpostavljaju međuljudski konsenzus koji polazi od određenih uvjeta, pod kojima dolazi do slaganja. Dok F. Nietzsche zahtijeva potpuno »prevrjednovanje svih vrijednosti« u smislu njihova zasnivanja na konkretnom ljudskom životu, M. Heidegger u potpunosti odbacuje vrijednosno mišljenje zato što se ono po njem uvijek zasniva na nekoj, bilo osjetilnoj bilo nadosjetilnoj, predodžbi o vrijednosti, prema kojoj čovjek mora izvršavati i svoju vlastitu egzistenciju, tj. otuđiti se od vlastitoga bitka.“

- c) „U psihologiji, vrijednosti su opće i pojedinačne težnje za postizanjem ciljeva koji se smatraju privlačnima, poželjnima ili prihvatljivima, odnosno doživljavaju ispravnima i dobrima, a odlikuju se procesom socijalizacije. Mogu sadržavati sud o tom što je korisno, probitačno, tj. mogu imati utilitarističku osnovu. Ako je takav stav posebno zastupljen u sustavu vrijednosti, to jest vrijednosnoj orijentaciji pojedinca, tada su im osnova osobne potrebe, želje te osobni prioritet ciljeva pa stoga ne moraju biti općenito prihvaćene i ocijenjene kao društveno poželjne. Postoje, međutim, neke opće vrijednosti koje su u skladu s društvenim normama i kulturom, kao što su pravda, sloboda, jednakost, poštenje i sl., kada je izraženija njihova etička strana i društvena prihvatljivost.“
- d) „U lingvistici, značenje riječi (ili općenito nekoga jezičnog elementa) ograničeno ili točno određeno svojom pripadnošću nekoj strukturi (asocijativno polje, kontekst). Prema F. de Saussureu, u jeziku svaki element (*terme*) ima svoju vrijednost na temelju oprjeka prema svim ostalim elementima (*termes*). Tako engl. riječ *sheep* »ovca /kao vrsta/« ima isto značenje kao i franc. riječ *mouton*, ali je vrijednost tih riječi u dvama jezicima različita jer u engleskom riječ *sheep* znači samo »ovca, ovan«, a za »ovčetinu« se kaže *mutton*, dok franc. riječ pokriva oba značenja »(mužjak od) ovce« i »ovčetina«.“

Jerolimov (2019) opisuje epistemičke i neepistemičke vrijednosti. Epistemičke vrijednosti kao što su istina, objektivnost, jednostavnost, teorijska elegantnost, aplikabilnost i konzistentnost dio su znanosti te pomažu znanstvenicima u istraživanju, postavljanju hipoteza, odabiru teorija i slično (Jerolimov, 2019). Neepistemičke su vrijednosti moralnog, društvenog, političkog ili pragmatičkog karaktera, stoga su često problematične (Jerolimov, 2019). Bardi i Schwartz (2003) navode kako vrijednosti označavaju sve ono što je nama, ljudskim bićima, važno. Pojedine su vrijednosti za nekoga od iznimne važnosti dok su drugoj osobi u potpunosti nevažne (Bardi i Schwartz, 2003). Schwartz (1990) opisuje vrijednosti kao čovjekove koncepcije ciljeva koje služe kao usmjeravajuća životna načela. Sablić i Blažević (2015) ističu ulogu učitelja u promicanju usmjeravajućih vrijednosti, navodeći kako su učitelji ti koji potiču poštivanje i suradnju među učenicima. Skriveni kurikulumi učitelja/ nastavnika utječu na vrijednosti koje će se razviti kod učenika.

Vrijednosti posjeduju sljedeće karakteristike (Matić, 1990):

- a) „stabilnost — one predstavljaju relativno trajnu karakteristiku ljudske svijesti jer ukoliko bi bile u potpunosti nestabilne i promjenjive bio bi nemoguć kontinuitet ljudske ličnosti i društva;
- b) selektivnost — djeluju finalistički na ponašanje pojedinca, tj. rukovode izborom između različitih alternativnih sredstava, načina i ciljeva akcije; 3. poželjnost — one određuju što i kako »treba« željeti i činiti;
- c) pozitivnost — njih se, za razliku od stavova, ne može odbacivati već prihvaćati u različitoj mjeri, inače prestaju važiti kao vrijednosti;
- d) intersubjektivnost — one se javljaju kao rezultat i regulative interakcije društvenih aktera,
- e) vrijednost je vjerovanje — kao i svako vjerovanje tako i vrijednosti sadrže kognitivnu, afektivnu i bihevioralnu komponentu.“

Miliša i Bagarić (2012) ističu kako vrijednosti ne moraju uvijek i nužno odražavati institucionalne promjene. Pod vrijednostima podrazumijevamo konstituente individualnog, grupnog i/ili društvenog karaktera, dakle one (Miliša i Bagarić, 2012):

- „koje nastaju iz iskustva i/ili se preuzimaju iz kulture na osnovi potrebe za orijentacijom, reguliranjem i prevladavanjem odnosa prema svijetu koji nas okružuje i sebi samima;
- koje se javljaju u obliku implicitnih i eksplicitnih simbola ili obrazaca o poželjnom odnosu u bilo kojem smislu;
- koje pri vrijednosnom odnošenju operiraju (u svijesti i akciji – praksi) na tri načina: 1) bilo kao ciljevi akcije, tj. objekti i stanja kojima se teži; 2) bilo kao kriterij pri izboru alternativnih

pravaca ili sredstava akcije, odnosno pri opravdanju učinjenih postupaka; 3) bilo kao opći zahtjevi koji se postavljaju u odnosu prema okolini i samom sebi.“

Ljudi, općenito govoreći, znaju imenovati i opisati što im je važno u životu (Bardi i Schwartz, 2003). Štoviše, ljudi bez problema ističu one vrijednosti koje su njima kao individuama vodeća životna načela (Bardi i Schwartz, 2003). Bardi i Schwartz (2003) navode kako se ljudi (ne)svjesno ponašaju u skladu sa svojim vrijednosnim i životnim uvjerenjima. Posljedično, vrijednosti mogu djelovati izvan ljudske svijesti, no čovjek je sposoban prisjetiti ih se (Bardi i Schwartz, 2003).

Ferić (2009) opisuje individualne razlike u vrijednosnim prioritetima. Vrijednosni se prioriteti, prema autorici, razlikuju prema sljedećim sociodemografskim varijablama:

1. dob – istraživanja su pokazala da stariji ljudi pridaju veću važnost vrijednostima koje podržavaju tradiciju (primjerice konformizam, sigurnost i tradicija), a manju važnost vrijednostima koje podržavaju otvorenost za promjene (Rokeach, 1973; Feather, 1987; Knafo i Schwartz, 2001; Verkasalo i sur., 2009 prema Ferić, 2009)
2. obrazovanje – obrazovaniji pojedinci pridaju veću važnost vrijednostima nezavisnosti i poticaja, a manju vrijednost konformizmu i tradiciji (Golebiowska, 1995; Prince-Gibson i Schwartz, 1998; Schwartz i sur., 2001; Verkasalo i sur., 2009 prema Ferić, 2009)
3. spol – različita su istraživanja pokazala da muškarci imaju tendenciju pridavanja važnosti vrijednostima poput moći, postignuća, dok žene značajnu važnost pridaju skrbi za druge, a to označava vrijednosti dobrohotnosti i univerzalizma (Rokeach, 1973; Feather, 1987; Prince-Gibson i Schwartz, 1998 prema Ferić, 2009)
4. religioznost – ova varijabla pozitivno korelira s vrijednostima konformizma i tradicije, a proturječna je vrijednostima hedonizma, nezavisnosti i poticaja (Schwartz i Huismans, 1995; Roccas i Schwartz, 1997 prema Ferić, 2009)
5. socioekonomski status – razlike u vrijednosnim prioritetima s obzirom na socioekonomski status utvrđene su već u najranijim istraživanjima pa tako osobe nižeg socioekonomskog statusa iskazuju više religioznost, konformizam, iznimno im je važno prijateljstvo, a manje ljubav te nisu usmjereni na kompetentnost, dok oni višeg socioekonomskog statusa pridaju veću važnost poticaju, postignuću ili pak nezavisnosti (Rokeach, 1973.; Minton, Shell i Solomon, 2004, 2005 prema Ferić, 2009)
6. studijsko usmjerenje – istraživanja su pokazala da, primjerice, studenti ekonomskog usmjerenja pridaju važnost vrijednostima moći i postignuća, dok studenti društvenog

usmjerenja pridaju važnost univerzalizmu i tradiciji (Schwartz i sur., 2002; Lindeman i Verkasalo, 2005 prema Ferić, 2009)

7. političke preferencije – autori navode kako su istraživanja pokazala da glasači konzervativnih stranki vrednuju tradiciju te nešto manje konformizam, a glasači liberalnih stranki vrednuju nezavisnost i poticaj, a najmanje tradiciju (Barnea i Schwartz, 1998 prema Ferić, 2009).

Ponašanje je potencijalno važna posljedica odabranih ljudskih vrijednosti koja je vrijedna opsežnog istraživanja (Bardi i Schwartz, 2003). Međutim, još uvijek je nejasno utječu li uvriježene vrijednosti na ponašanja u globalu ili samo neke vrijednosti utječu na neke modele ponašanja (Bardi i Schwartz, 2003). Trenutna istraživanja ispituju odnos sveobuhvatnog skupa vrijednosti i širokog raspona modela ponašanja. Težnja ka dostizanju neke vrijednosti podrazumijeva posljedice psihološkog, praktičnog i društvenog tipa koje mogu biti u skladu s drugim vrijednostima ili pak kontradiktorne istima (Bardi i Schwartz, 2003). Bardi i Schwartz (2003) navode da će, primjerice, ponašanja namijenjena njegovanju društvenog poretka (koji označava vrijednost sigurnosti) najvjerojatnije promovirati poslušnost (koja označava vrijednost usklađenosti). Međutim, ta ista ponašanja vjerojatno će biti suprotna ponašanjima koja potiču vrijednosti poput neovisnosti i slobode (Bardi i Schwartz, 2003).

Bardi i Schwartz (2003) navode da se čovjeku važne vrijednosti promoviraju ponašanjem koje je oličje tih istih vrijednosti. Ljudi teže vrijednostima koje promiču sigurnost i hedonizam (Bardi i Schwartz, 2003). Stoga, sudjeluju u aktivnostima koje im predstavljaju užitek i zadovoljstvo te jamče osobnu sigurnost (Bardi i Schwartz, 2003). Različiti oblici ponašanja mogu izražavati više od jedne vrijednosti, na primjer, ljudi mogu ići planinariti jer su avanturisti (vrijednosti stimulacije), vole prirodu (vrijednosti univerzalizma) ili se žele udovoljiti očekivanjima svojih prijatelja (vrijednosti usklađenosti) (Bardi i Schwartz, 2003).

Bardi i Schwartz (2003) odgovaraju na pitanje zašto se ljudi ponašaju u skladu sa svojim vrijednostima. Jedan je od mogućih razloga potreba za dosljednosti između nečijih uvjerenja (vrijednosti) i djelovanja (Rokeach, 1973 prema Bardi i Schwartz, 2003). Drugi je mogući razlog da takvo ponašanje pomaže ljudima da dobiju ono što žele (Bardi i Schwartz, 2003).

Svaka navedena vrijednost predstavlja opširniji motivacijski cilj (Benish-Weisman, 2015):

- a) nezavisnost - neovisnost misli i djelovanja,
- b) stimulacija - uzbuđenje, izazov i novost,
- c) hedonizam - užitek ili osjetilno zadovoljstvo,
- d) postignuće - osobni uspjeh određen društvenim standardima,

- e) moć - društveni status, dominacija nad ljudima i resursima,
- f) dobrohotnost - očuvanje i povećanje dobrobiti ljudi koji su bliski,
- g) univerzalizam - prihvaćanje, empatija i briga za opće dobro svih ljudi i prirode,
- h) konformizam - suzdržavanje od postupaka koji mogu potencijalno naštetiti drugima ili krše društvene norme,
- i) tradicija - poštivanje i predanost kulturnim ili vjerskim običajima i idejama i
- j) sigurnost - sigurnost i vlastita stabilnost te stabilnost društva i međuljudskih odnosa.

2.2.1. Schwartzova teorija univerzalnih sadržaja i strukture vrijednosti

Schwartz (1990) navodi da vrijednosti variraju ovisno o njihovoj važnosti na individualnoj razini jer izražavaju interese pojedinaca i/ili zajednica. Schwartz (1990) nadalje ističe kako se vrijednosti (npr. sigurnost, postignuće, hedonizam) mogu svesti na konačan broj od deset osnovnih vrijednosti koje odgovaraju na opća motivacijska pitanja. Kako bi se stvorila sveukupna tipologija motivacijskih problema, Schwartz (1990) postavlja sljedeću teorijsku pretpostavku o prirodi i izvorima vrijednosti: „Vrijednosti su kognitivni prikazi triju vrsta sveobuhvatnih ljudskih zahtjeva — potrebe pojedinaca kao bioloških organizama, potrebe za društvenim skladom te potrebe za preživljavanjem i dobrobiti skupine.“

Schwartz i Bilsky (1990) proučavali su motivacijske interese kojima su vrijednosti određene, a kasnije, 1992. godine Schwartz radi određene preinake u teoriji te predstavlja motivacijske tipove vrijednosti. Schwartz (1992) u svom radu detaljno definira i objašnjava sljedećih jedanaest motivacijskih tipova vrijednosti:

1. nezavisnost - Ciljevi vrijednosti ovoga tipa jesu neovisno mišljenje i djelovanje (odabir, razvijanje, proučavanje). Nezavisnost potječe iz čovjekove potrebe za ovladavanjem (Bandura, 1977; Deci, 1975; White, 1959 prema Schwartz, 1992) te autonomijom i neovisnosti (Kluckhohn, 1951; Kohn i Schooler, 1983; Morris, 1956 prema Schwartz, 1992). Skup vrijednosti koji pripada ovoj kategoriji, a koje Schwartz (1992) navodi jesu: kreativnost, sloboda, određivanje vlastitih ciljeva i znatiželja.
2. poticaj - Vrijednosti ovoga tipa proizlaze iz čovjekove potrebe za raznovrsnosti i stimulacijom kako bi se održala poželjna razina uključenosti (Berlyne, 1960; Houston i Mednick, 1963; Maddi, 1961 prema Schwartz, 1992). Ova je potreba vjerojatno povezana s vrijednostima samousmjeravanja (Deci, 1975 prema Schwartz, 1992). Pojedinci pridaju različitu važnost ovom tipu vrijednosti. Čovjekova potreba za poticanjem i uzbuđenjem biološki je uvjetovana, no može biti uvjetovana i iskustvom

(Schwartz, 1992). Motivacijski ciljevi poticajnih vrijednosti jesu ushićenje, inovacije te izazovne prilike u životu (raznovrstan život, zanimljiv život, odvažnost) (Schwartz, 1992).

3. hedonizam – Ovaj tip vrijednosti, koji potječe iz čovjekovih potreba za zadovoljenjem, spominju znanstvenici iz mnogih disciplina (Bentham, 1938/1948; Freud, 1933; Morris, 1956; Williams, 1968 prema Schwartz, 1992). Ranije se ovaj tip vrijednosti nazivao „uživanje“ kako bi se opravdalo uključivanje dviju vrijednosti s Rokeachove (1973) liste, a to su sreća i vedrina (Schwartz, 1992). Međutim, nijedna od te dvije vrijednosti ne potječe iz čovjekovih potreba te je sreća iznimno kompleksna i apstraktna vrijednost. Izostavljajući te dvije vrijednosti, motivacijski cilj ovog tipa vrijednosti jasnije se definira kao opće zadovoljstvo ili osjetilno zadovoljstvo pojedinca (zadovoljstvo, uživanje u životu) (Schwartz, 1992).
4. postignuće - Cilj ovog tipa vrijednosti je osobni uspjeh koji se očituje preko kompetentnosti koja je određena društvenim standardima. Kompetentna izvedba je uvjet za preživljavanje, uspješnu društvenu interakciju te institucionalno funkcioniranje. Vrijednosti postignuća spominju se u raznim izvorima (Maslow, 1959; Rokeach, 1973; Scott, 1965 prema Schwartz, 1992). Vrijednosti postignuća naglašavaju prevladavanje kulturnih standarda, čime se postiže društveno odobravanje. Usko su povezane s vrijednostima samousmjerenja (ambicioznost, uspjeh, sposobnost, utjecajnost).
5. moć – Autori navode kako društvena hijerarhija mora postojati da bi institucije funkcionirale (Durkheim, 1893/1964; Parsons, 1957 prema Schwartz, 1992). Društvene grupe moraju tretirati moć kao vrijednost kako bi članovi prihvatili postojanost hijerarhije. Skup vrijednosti koje pripadaju moći često potječu iz individualnih potreba za dominacijom i kontrolom, a to su prepoznali analitičari koji proučavaju društvene motive (Korman, 1974; Schutz, 1958 prema Schwartz, 1992). Središnji cilj vrijednosti moći jest težnja za postizanjem društvenog statusa i prestiža te kontrole ili dominacije nad ljudima i resursima (primjerice autoritet, bogatstvo, društvena moć, očuvanje društvenog ugleda i društveno priznanje).
6. sigurnost - Motivacijski ciljevi ove vrijednosti jesu sigurnost, sklad i vlastita stabilnost te stabilnost društva i veza. Sigurnost proizlazi iz osnovnih individualnih i društvenih potreba (Kluckhohn, 1951; Maslow, 1959; Williams, 1968 prema Schwartz, 1992). Pretpostavka je da postoje dvije vrste sigurnosti, individualne i grupne. Dakle, vrijednost sigurnosti može primarno ispunjavati individualne interese (npr. zdravlje), a suprotno tomu može udovoljavati kolektivnim interesima (npr. nacionalna sigurnost).

Schwartz (1992) uvodi sljedeće individualne vrijednosti koje podrazumijevaju sigurnost: društveni poredak, sigurnost na obiteljskoj i nacionalnoj razini, uzvraćanje usluga, urednost (čistoća), osjećaj pripadnosti, zdravlje.

7. konformizam (sklad) - Glavni cilj ovog tipa vrijednosti jest suzdržavanje od impulzivnih radnji ili sklonosti koje bi mogle uznemiriti ili naštetiti drugima i narušiti društvena očekivanja/norme. Ovaj tip proizlazi iz čovjekove potrebe za inhibicijom radnji koje bi mogle biti društveno neprihvatljive. Na taj se način osigurava ako želimo društvena harmonija. Konformističke vrijednosti naglašavaju obuzdavanje samoga sebe u svakodnevnoj društvenoj interakciji, obično s bliskim ljudima. Neke vrijednosti koje pripadaju ovom tipu jesu: poslušnost, samodisciplina, pristojnost, poštovanje roditelja i starijih.
8. tradicija – Različita društva razvijaju simbole i običaje koji predstavljaju njihovo zajedničko iskustvo i sudbinu. Nakon određenog vremena ti isti simboli i običaji postaju dio tradicije koju cijene članovi određenog društva (Sumner, 1906 prema Schwartz, 1992). Tradicionalni načini ponašanja ujedno predstavljaju solidarnost određenog društva, jedinstvenu vrijednost i jamče opstanak te iste skupine (Durkheim, 1912/1954; Parsons, 1957 prema Schwartz, 1992). Nadalje, tradicije se najčešće očituju kroz vjerske obrede, vjerovanja i norme ponašanja (Radcliffe-Brown, 1952 prema Schwartz, 1992). Cilj tradicijskih vrijednosti jest poštivanje, predanost i prihvaćanje običaja i ideja koje neka kultura ili vjera nameću pojedincu. Vrijednosti ovoga tipa jesu, na primjer, poštivanje tradicije, poniznost, pobožnost, vlastita odgovornost, umjerenost.
9. duhovnost – Mnogi teolozi, filozofi i sociolozi koji proučavaju religiju naglašavaju da je glavni cilj tradicionalnih vjera i običaja dati životu smisao i koherentnost u borbi s prividnom besmislenošću svakodnevnog postojanja (npr. Buber, 1958; Niebuhr, 1935; Tillich, 1956; Yinger, 1957 prema Schwartz, 1992). Većina religija objašnjava stvarnost pozivajući se na postojanje nadnaravnog bića ili više sile. Stoga, ovaj se tip vrijednosti naziva duhovnost jer označava određene duhovne brige. Cilj ovoga tipa vrijednosti jest smisao i unutarnji sklad koji se očituje kroz transcendenciju svakodnevne stvarnosti. Vrijednosti ovoga tipa uključuju duhovni život, smisao života, unutarnju harmoniju, otuđenost, jedinstvo s prirodom, odgovornost i pobožnost.
10. dobrohotnost - Dok se prosocijalno odnosi na brigu za opće dobro svih ljudi u svim okruženjima, dobronamjernost se fokusira na brigu za dobrobit bliskih ljudi u svakodnevnoj interakciji. Kao što Schwartz i Bilsky navode (1987, prema Schwartz, 1992), ovaj tip vrijednosti proizlazi iz potrebe za procvatom društvene grupe kojoj

pojedinač pripada, a procvat se postiže pozitivnom interakcijom (Kluckhohn, 1951; Williams, 1968 prema Schwartz, 1992) te iz čovjekove potrebe za pripadnošću (Korman, 1974; Maslow, 1959 prema Schwartz, 1992). Cilj ovog tipa vrijednosti jest očuvanje, poticanje i unapređenje općeg dobra ljudi s kojima je osoba prisna. Neke dobronamjerne vrijednosti jesu uslužnost, odanost, praštanje, poštenje, odgovornost, pravo prijateljstvo i zrela ljubav.

11. univerzalizam - Ovaj tip vrijednosti uključuje elemente zrelosti i prosocijalnog ponašanja. Motivacijski cilj univerzalizma jest prihvaćanje, jednakost, strpljivost i očuvanje općeg dobra svih ljudi i prirode, a proizlazi iz čovjekove potrebe za preživljavanjem koja postaje očita kada ljudi postanu svjesni nedostatka prirodnih resursa. Pripadnici kolektivističkih kultura skloni su pokazivati veliku brigu za dobrobit članova svoje društvene skupine, ali su relativno ravnodušni prema potrebama onih koji nisu pripadnici njihove skupine. Pripadnici individualističkih kultura rade znatno manje razlike između članova svoje skupine i onih koji to nisu potrebe (Triandis, 1990; Triandis, McCusker i Hui, 1990 prema Schwartz, 1992).

Duhovnost je opisana kao motivacijski tip vrijednosti, no Schwartz ju ne uvrštava u svoju kružnu strukturu osnovnih deset motivacijskih tipova jer ne postoji univerzalni tip duhovnosti, već se duhovnost razlikuje prema društvenim kulturama. Štoviše, duhovnost se prožima kroz druge vrijednosti.

Schwartz (1990) ističe da se pojedinci rađaju u stvarnosti koju karakteriziraju prethodno spomenuti zahtjevi. Kako bi se nosili s ovom realnošću i bili učinkoviti članovi društvenih grupa, pojedinci moraju prepoznati zahtjeve, razmišljati o njima, planirati odgovore i komunicirati o tim zahtjevima (Schwartz, 1990). Na primjer, seksualne potrebe mogu se svrstati u vrijednosti za intimnost; zahtjevi za koordinacijom razmjene resursa mogu se svrstati u vrijednosti za poštenje te zahtjevi za opstankom grupe koji se svrstavaju u vrijednosti za nacionalnu sigurnost (Schwartz, 1990). Schwartz (1990) navodi da je tipologija motivacijskih interesa vrijednosti konstruirana izvođenjem interesa iz univerzalnih zahtjeva koji se odražavaju u potrebama (organizam), društvenim motivima (interakcija) i društvenim institucionalnim zahtjevima. Svaki je motivacijski interes određen tipom vrijednosti (motivacijskom domenom) koji počiva na univerzalnim zahtjevima (Schwartz, 1990).

Svaki se tip vrijednosti može dalje klasificirati ovisno o interesima koje zadovoljava (Schwartz, 1990). Kako bi se utvrdilo kojim interesima neka vrijednost udovoljava, postavlja se pitanje tko će imati koristi ako osoba postigne tu određenu vrijednost ili djeluje na temelju nje (Schwartz,

1990). Schwartz (1990) navodi da ako netko tvrdi da je bogatstvo važno „kao vodeće načelo“ u njegovom životu, podrazumijeva se da je toj osobi važno steći bogatstvo tijekom životnog vijeka. Nadalje, Schwartz (1990) navodi da se podrazumijeva da osobe kojima je društvena pravda važna žele dobrobit drugima – posebice slabima i nemoćnima. Schwartz (1990) ističe da osobni i društveni interesi ne moraju nužno biti u sukobu. Hedonizam (užitak), postignuće, nezavisnost, društvena moć i stimulatívne vrijednosti služe osobnim interesima pojedinca, ali ne nužno na štetu društvene grupe kojoj pojedinac pripada (Schwartz, 1990). Pojedinac je taj koji postiže zadovoljstvo, uspjeh, neovisnost, status i uzbuđenje što može, ali i ne mora naštetiti interesima drugih (Schwartz, 1990). Vođe ili članovi društvene grupe mogu promicati spomenute vrijednosti kao ciljeve svoje grupe (Schwartz, 1990). Unatoč tome, fokus grupe i dalje bi bio na udovoljavanju osobnim interesima, samo što bi to bili individualni interesi članova, a ne kolektivni (Schwartz, 1990).

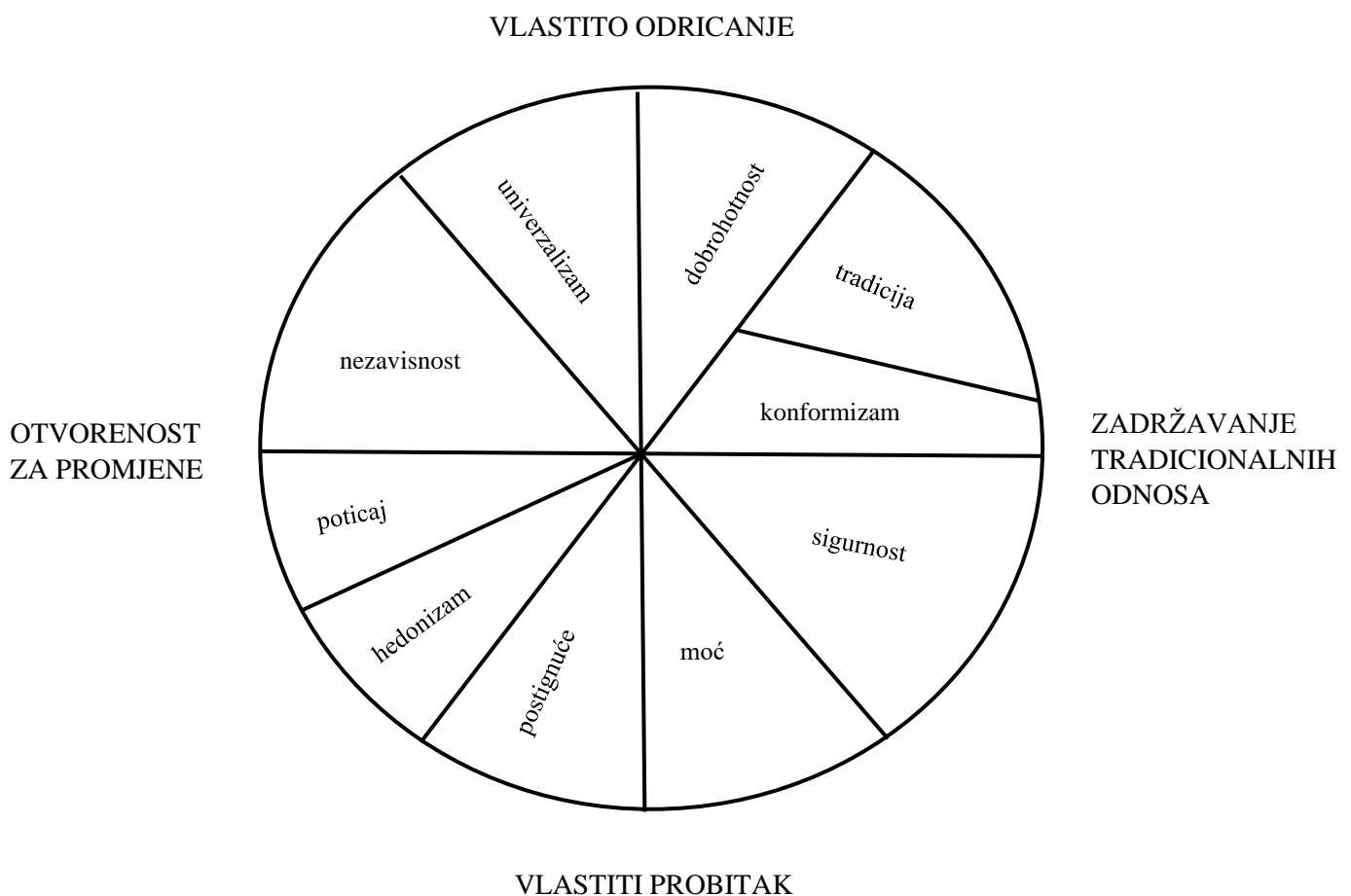
Ključni aspekt Schwartzove teorije vrijednosti jest činjenica da postoje određeni odnosi između različitih vrijednosti (Bardi i Schwartz, 2003). Schwartz i Bilsky (1987, prema Schwartz, 1992) klasificiraju vrijednosti prema njihovim ciljevima koji mogu biti terminalni (krajnja stanja, izražena kao imenice, npr. poslušnost) ili instrumentalni (načini ponašanja, izraženi kao pridjevi, npr. poslušan).

Schwartz (1992) dijeli vrijednosti prema kompatibilnosti na sljedećih devet skupina:“ 1. moć i postignuće – obje vrijednosti naglašavaju društvenu superiornost i poštovanje, 2. postignuće i hedonizam – zadovoljavaju čovjekove potrebe, 3. hedonizam i poticanje - podrazumijevaju potrebu za afektivno-ugodnim uzbuđenjem, 4. poticaj i nezavisnost - uključuju intrinzičnu motivaciju, tj. volju za stjecanjem novih vještina i otvorenosti za promjenu, 5. nezavisnost i univerzalizam - označavaju oslanjanje na vlastitu prosudbu i prihvaćanje različitosti postojanja, 6. univerzalizam i dobrohotnost - bave se očuvanjem općeg dobra drugih i nadilaženjem vlastitih interesa (većina duhovnih vrijednosti također nadilazi sebične interese), 7. tradicija i sklad - naglašavaju samoograničenje i podložnost (neke duhovne vrijednosti naglašavaju iste aspekte), 8. sklad i sigurnost – žele osigurati red i harmoniju u ljudskim odnosima i 9. sigurnost i moć – promoviraju izbjegavanje ili prevladavanje neizvjesnosti koja je posljedica kontroliranja odnosa i resursa.“

Nadalje, teorija opisuje drugu vrstu dinamičnog odnosa među različitim vrijednostima, suprotnu kompatibilnosti, a to je konflikt (Schwartz, 1992). Konflikti mogu biti psihološki ili društveni, a Schwartz (1992) utvrđuje sljedeće konflikte: 1. nezavisnost i poticaj nasuprot konformizmu, tradiciji i sigurnosti - naglašavanje vlastitog razmišljanja te djelovanja i težnja

za promjenom na bolje suprotni su ograničavanju, očuvanju tradicionalnih praksi i stabilnosti, 2. univerzalizam i dobrohotnost nasuprot postignuću i moći - prihvaćanje drugih kao jednakih i briga za njihovu dobrobit remeti težnju za postizanjem vlastitog uspjeha i dominaciju nad drugima, 3. hedonizam nasuprot konformizmu i tradiciji – udovoljavanje vlastitim željama i potrebama suprotno je obuzdavanju vlastitih poriva i prihvaćanju nametnutih vanjskih ograničenja, 4. duhovnost nasuprot hedonizmu, moći i postignuću - potraga za smislom kroz transcendenciju svakodnevnosti proturječi lovu za materijalnim nagradama.

Odnos konflikata i kompatibilnosti među tipovima vrijednosti prikazan je kružnom kompozicijom. (Slika 1.)

Slika 1. Schwartzova kružna struktura deset motivacijskih tipova vrijednosti. (preuzeto i prilagođeno)

Kompatibilni tipovi vrijednosti nalaze se jedan do drugog na kružnom prikazu vrijednosti, dok se konfliktni nalaze jedni nasuprot drugima. Vrijednosni tip "tradicije" odstupa od kružnog rasporeda jer je smješten na samom kraju kružne strukture, iznad „konformizma“. Schwartz smatra da "konformizam" i "tradicija" označavaju jednak motivacijski cilj, a to je prilagodba (podređivanje) društveno nametnutim očekivanjima, dok je jedina razlika u tome

što "konformizam" podrazumijeva podređivanje bliskim osobama, dok "tradicija" podrazumijeva podređivanje apstraktnijim životnim aspektima, to jest običajima religijskog i društvenog tipa (Ferić, 2007).

Deset se prikazanih motivacijskih tipova vrijednosti, prema Schwartzovoj teoriji, dalje organizira u četiri tipa vrijednosti više razine, a to su (Ferić, 2007):

(1) „vlastito odricanje (univerzalizam i dobrohotnost), koje odražava prihvaćanje drugih kao jednakih te brigu za njihovu dobrobit

(2) vlastiti probitak (dostignuće i moć), koji odražava postizanje osobnog uspjeha i dominacije nad drugima

(3) otvorenost za promjene (nezavisnost i poticaj), koja odražava slobodu misli i djelovanja te sklonost ka promjenama

(4) zadržavanje tradicionalnih odnosa (sigurnost, konformizam i tradicija), koje odražava poslušnost i ograničavanje vlastitih akcija da bi se održalo postojeće stanje.“

"Hedonizam" je jedini tip vrijednosti koji ne pripada isključivo jednoj vrijednosti više razine, već prema Schwartzu pripada dvjema kategorijama, "otvorenosti za promjene" i "vlastitom probitku" (Ferić, 2007).

2.2.2. Odnos vrijednosti i stavova

Gilchrist (1995) navodi da se vrijednosti mogu promatrati kao ciljevi koji su poželjni, apstraktni, odražavaju motivacijske domene te služe kao vodeća životna načela. Sloboda i jednakost također su vrijednosti (Gilchrist, 1995).

Gilchrist (1995) opisuje stavove kao procjene koje mogu biti pozitivne ili negativne. Stavovi nisu ciljevi, nisu apstraktni, nisu uvijek poželjni, najčešće nisu povezani s općim motivacijskim domenama i obično ne služe kao vodeća načela (Gilchrist, 1995). Dakle, prema autoru su potpuno suprotni vrijednostima. Bohner i Wänke (2002) navode da se stavovi grade na dva načina: neizravnim i izravnim iskustvom. Izravno iskustvo označava socijalno učenje, u kojem pojedničevi stavovi formiraju pod utjecajem obitelji i kulture. Stavovi se mijenjaju uslijed novih iskustava, događaja i drugih društveno-gospodarskih čimbenika (Bohner i Wänke, 2002).

Međutim, Gilchrist (1995) ističe kako ipak postoje i neke sličnosti u karakteristikama i funkcijama ova dva konstrukta. Primjerice, vrijednosti, kao i stavovi, su oblikovane prošlim iskustvom i mogu se povezati s ljudskim osjećajima (Feather, 1990 prema Gilchrist, 1995).

Pretpostavlja se da oba fenomena utječu uzročno na ponašanje (Eagly & Chaiken, 1993, Homer i Kahle, 1988 prema Gilchrist, 1995). Ove sličnosti sugeriraju da također postoje i neke sličnosti u obradi informacija (Gilchrist, 1995). Dakle, s jedne strane, postoji dovoljno karakteristika vrijednosti koje opravdavaju uvjerenje da su vrijednosti konstrukt koji se razlikuje od stavova (Gilchrist, 1995). S druge strane, Gilchrist (1995) navodi da činjenica da vrijednosti dijele neka svojstva sa stavovima sugerira da bismo ih mogli istraživati na sličan način. Autori ističu razliku socijalnih stavova i vrijednosti tvrdeći kako se vrijednosti vrlo često definiraju kao determinante stavova, tj. trajna vjerovanja da je neki oblik ponašanja poželjniji drugog oblika ponašanja (Rokeach, 1975 prema Fulgosi-Masnjak, 1992). Vrijednosti imaju kompleksniju kognitivnu dimenziju te im je značenje općenito (Katz i Stotland, 1959 prema Fulgosi-Masnjak, 1992).

Gilchrist (1995) navodi kako postoje brojni dokazi kako se može predvidjeti određene stavove i načine razmišljanja ovisno o vrijednostima koje su osobi važne. Utvrđeno je da se iz niza specifičnih vrijednosti mogu predvidjeti političke preferencije (Rokeach, 1973 prema Gilchrist, 1995), integrativna kompleksnost načina razmišljanja (Tetlock, 1986 prema Gilchrist, 1995), stupnjevi moralnog razvoja (Feather, 1988 prema Gilchrist, 1995) i stavovi o širokom rasponu etičkih pitanja uključujući pobačaj (Seligman & Katz, u tisku prema Gilchrist, 1995), rasni stavovi (Katz & Hass, 1988 prema Gilchrist, 1995), ekološka pitanja (Seligman, Syne i Gilchrist, 1994 prema Gilchrist, 1995) i građanska prava (Rokeach, 1973 prema Gilchrist, 1995). Navedena istraživanja impliciraju da su vrijednosti temelj ili utječu uzročno na stavove (Gilchrist, 1995). Vrijednosne orijentacije nisu sinonim pojmu „vrijednost“ jer podrazumijevaju trajniju i dublju zaokupljenost svijesti (Miliša i Bagarić, 2012).

Neki su istraživači sugerirali da vrijednosti opravdavaju stavove (Eiser, 1987; Rokeach, 1979 prema Gilchrist, 1995) ili da se vrijednosti mogu zaključiti iz stavova (Rokeach, 1973 prema Gilchrist, 1995). Štoviše, Kristiansen i Zanna (1988, prema Gilchrist, 1995) su dokazali da percipirana važnost vrijednosti o nečemu može predvidjeti stavove o tom istom. Dakle, spomenuti su istraživači na temelju svojih otkrića zaključili da vrijednosti mogu u nekim slučajevima poslužiti kao opravdanje tj. pokriće za određene stavove.

Vrijednosti i stavovi usko su vezani jedno uz drugo. Čovjek kreira stavove ovisno o vrijednostima koje smatra prioritetnima. Vrijednosti usmjeravaju čovjekova stajališta o određenim pitanjima. Shodno tome, vrijednosti i stavovi ne mogu se promatrati odvojeno, već u zajedničkom kontekstu.

2.2.3. Odnos slobodnog vremena i vrijednosnih stavova

Ponašanje je često posljedica vrijednosnih orijentacija (Reich i Adcock, 1978 prema Miliša i Bagarić, 2012). One vrijednosti koje su prioritetne pojedincu direktno utječu na njegov životni stil, a životni stil nužno označava način provođenja slobodnoga vremena. Miliša i Bagarić (2012) definiraju stil kao „ukupnost odlika koje nešto ili nekoga čine prepoznatljivim.“ Životni se stil definira kao:

„Cjelokupno ponašanje pojedinca temelji se na njegovu stilu života: on percipira, uči i pamti ono što je u skladu s njegovim stilom. Stil života oblikuje se u djetinjstvu. Ubrzo se ustaljuje, s time da kasnije pojedinac može poprimiti nove načine iskazivanja svojega stila, ali oni nisu ništa drugo nego konkretni i posebni oblici iskazivanja onoga prvotnoga“ (Fulgosi i Radin, 1982:11).

Mladi se često eksponiraju rizičnom ponašanju te sudjeluju u aktivnostima koje potiču takvu vrstu ponašanja. Osobe koje su izložene rizičnim čimbenicima ponašanja (npr. siromašno akademsko postignuće) često gube takozvane „poželjne“ ljudske vrijednosti kao što su zdravlje, uspjeh ili pak sigurnost te se prepuštaju hedonizmu (Miliša i Bagarić, 2012). „Zaokupljenost životnim stilom i stilizacijom života, prikazivanje potrošačkih dobara i iskustava u svakodnevnom životu često navode na hedonizam, izračunavanje vlastita ekonomskog i vrijednosno-statusnog životnog stila.“ (Mlinarević i sur., 2007).

Međutim, Dragun (2012) u svom istraživanju slobodnoga vremena i vrijednosnih orijentacija mladih u Zadru dolazi do zaključka kako su ispitanicima najvažnije ili izrazito važne vrijednosti poput zdravlja, prijateljstva, dobrih odnosa u obitelji, poštenja i ljubavi. Stoga, autor zaključuje kako je vrijednosni sustav mladih potencijal za strukturirano i kvalitetno provođenje slobodnoga vremena jer se ističu vrijednosti koje su usko vezane s bliskim međuljudskim odnosima. Vrijednosti se velikim dijelom grade pod utjecajem odgoja i obrazovanja (obitelj i škola). Obitelj i odgojno-obrazovne institucije (npr. škola, vrtić) pružaju temelje za izgradnju kvalitetnih vrijednosnih stavova (Valjan Vukić, 2013). Različiti sadržaji, djelovanja i ponašanja kojima su mladi izloženi u obitelji, školi ili pak vršnjačkom okruženju utječu na sami odabir usmjeravajućih životnih načela. Valjan Vukić (2013) ističe kako je jedna od zadaća školstva prenositi društveno prihvatljive vrijednosti i norme te njegovati iste.

Ljubav i prijateljstvo zauzimaju prvo mjesto kod mladih prilikom odabira najvažnijih životnih vrijednosti (Radin, 2002 prema Valjan Vukić, 2013). Stoga bi bilo idealno povezati slobodno vrijeme i vrijednosti na način da se organiziraju aktivnosti koje će jačati i poticati ove dvije

vrijednosti. Vrijednosti se promoviraju tako što se mlade poučava poštovanju, brizi za druge, uvažavanju te im se razvija osjećaj pripadnosti, no isto tako i samostalnost (Valjan Vukić, 2013). Sve aktivnosti koje za cilj imaju prevenciju negativnih oblika ponašanja, a poticanje „poželjnih“ vrijednosti autorica naziva odgojem karaktera.

Škola, ali i druge odgojno-obrazovne ustanove, ima jedinstvenu priliku organizirati strukturirane izvannastavne aktivnosti koje njeguju kvalitetne vrijednosti, pozitivno utječu na cjelokupan razvoj učenika i uče mlade kulturi provođenja slobodnoga vremena.

3. Empirijsko istraživanje

3.1. Problem i cilj istraživanja

Problem istraživanja povezan je sa količinom i načinom provođenja slobodnoga vremena mladih te njihovim vrijednosnim stavovima, a cilj je istraživanja utvrditi postoji li ikakva korelacija među njima. Navedeni je problem potrebno analizirati s obzirom na dva važna čimbenika. Prvi je čimbenik slobodno vrijeme koje se vezuje uz količinu slobodnoga vremena, zadovoljstvo količinom i provođenjem istoga te odabir aktivnosti slobodnoga vremena. Drugi su čimbenik životne vrijednosti koje formiraju ljudske stavove ovisno o vrijednostima i oblicima ponašanja koje pojedinac smatra usmjeravajućim životnim načelima.

Stoga se ovim kvantitativnim istraživanjem nastojalo ispitati: (1) količinu slobodnoga vremena i zadovoljstvo količinom i načinom provođenja slobodnoga vremena, (2) aktivnosti slobodnoga vremena, (3) vrijednosne stavove i oblike ponašanja te (4) povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena te vrijednosnim stavovima i oblicima ponašanja mladih. Sve se navedeno utvrđivalo s obzirom na sljedeće varijable: spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

3.2. Hipoteze, zadaci i varijable istraživanja

3.2.1. Hipoteze istraživanja

H01 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

H0101 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na spol.

H0102 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na dob.

H0103 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na mjesto boravka.

H0104 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na stupanj obrazovanja.

H0105 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na trenutno zaposlenje.

H02 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

H0201 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na spol.

H0202 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na dob.

H0203 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na mjesto boravka.

H0204 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na stupanj obrazovanja.

H0205 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na trenutno zaposlenje.

H03 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

H0301 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na spol.

H0302 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na dob.

H0303 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na mjesto boravka.

H0304 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na stupanj obrazovanja.

H0305 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na trenutno zaposlenje.

H04 Ne postoji statistički značajna povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena te vrijednosnim stavovima i oblicima ponašanja mladih.

3.2.2. Zadaci istraživanja

1. Utvrditi razlikuju li se količina i načini provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.
2. Utvrditi razlikuju li se vrijednosni stavovi mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.
3. Utvrditi razlikuju li se oblici ponašanja mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.
4. Utvrditi povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena te vrijednosnim stavovima i oblicima ponašanja mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

3.2.3. Varijable istraživanja

Nezavisne varijable su: spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

Zavisne varijable su:

- Skala provođenja slobodnog vremena
- Skala životnih vrijednosti
- Skala oblika ponašanja.

3.3. Metodologija istraživanja

3.3.1. Instrument istraživanja

Upitnik sastavljen u svrhu ovoga istraživanja sastojao se od pet dijelova: općih podataka, pitanja vezanih uz količinu i zadovoljstvo provođenjem slobodnoga vremena, skale provođenja slobodnoga vremena, skale životnih vrijednosti i skale oblika ponašanja. Opći su podaci sadržavali pet pitanja koja su informirala o spolu ispitanika, dobi, mjestu boravka, stupnju obrazovanja i trenutnom zaposlenju.

Drugi dio upitnika sadržavao je tri pitanja vezana uz količinu i zadovoljstvo provođenjem slobodnoga vremena. Ovaj je dio upitnika nastojao ispitati količinu slobodnoga vremena kojom mladi raspolažu te zadovoljstvo količinom, ali i načinom provođenja slobodnoga vremena.

Treći je dio upitnika činila skala provođenja slobodnoga vremena koja je sadržavala 34 aktivnosti slobodnoga vremena te su ispitanici trebali označiti na skali od 1 do 5 (pri čemu je 1 *nikad*, a 5 *uvijek*) u kojoj se mjeri bave navedenom aktivnosti. Ovim se dijelom upitnika nastojalo utvrditi dominantne aktivnosti slobodnoga vremena mladih ispitanika. Pitanja su preuzeta i prilagođena iz dvaju upitnika; iz upitnika kojeg je koristio Dragun (2012) prilikom svoga istraživanja te iz drugoga kojega su koristili Burušić i sur. (2009) u svom istraživanju.

Četvrti su i peti dio činile skala životnih vrijednosti i skala oblika ponašanja. Skala je životnih vrijednosti sadržavala 30 životnih vrijednosti te su ispitanici trebali označiti na skali od 1 do 5 (pri čemu je 1 *suprotno mojim vrijednostima*, a 5 od *iznimne važnosti*) u kojoj im je mjeri određena vrijednost važna kao usmjeravajuće životno načelo. Ovom se skalom nastojalo utvrditi usmjeravajuća životna načela mladih. Skala je oblika ponašanja sadržavala 26 oblika ponašanja, a ispitanici su trebali označiti na skali od 1 do 5 (pri čemu je 1 *suprotno mojim vrijednostima*, a 5 od *iznimne važnosti*) u kojoj su im mjeri važni navedeni oblici ponašanja. Ovom se skalom nastojalo prikupiti informacije o ponašanjima koja su usko povezana s životnim vrijednostima te su pod njihovim utjecajem. Pitanja su preuzeta i prilagođena iz hrvatske inačice Schwartzovog upitnika vrijednosti (SVS-HR).

3.3.2. Uzorak i postupak istraživanja te metode analize podataka

U ovom je empirijskom istraživanju sudjelovalo 172 ispitanika popunjavanjem online upitnika. Istraživanje je provedeno u razdoblju od 16. svibnja 2024. do 1. lipnja 2024. godine, a uzorak

su činili mladi u dobi između 18 i 35 godina iz Splita i okolice. Ispitanici su upitniku pristupali putem Google obrasca te su u uvodnom dijelu upitnika upoznati s načinom rješavanja te procijenjenim vremenom za odgovaranje.

3.4. Analiza i interpretacija podataka

3.4.1. Deskriptivna analiza

Tablica 1. Deskriptivna analiza nezavisnih demografskih varijabli

Spol	N	%
ženski	134	77.9
muški	38	22.7
Ukupno	172	100.0
Dob	N	%
do 20 godina	35	20.3
od 20 do 25 godina	105	61.0
više od 25 godina	32	18.6
	172	100.0
Mjesto boravka	N	%
grad	156	90.7
selo	16	9.3
Ukupno	172	100.0
Stupanj obrazovanja	N	%
diplomski studij	16	9.3

gimnazija	50	29.1
osnovna škola	10	5.8
Prijediplomski studij	96	55.8
Ukupno	172	100.0
Trenutno zaposlenje	N	%
Nezaposlen/a	19	11.0
Trenutno studiram	112	65.1
Zaposlen/a	41	23.8
Ukupno	172	100.0

Napomena: N - broj sudionika, % - postotak

Tablica 1. prikazuje deskriptivnu analizu nezavisnih demografskih varijabli. Većina sudionika su žene (77.9%), dok muškarci čine 22.7% uzorka. Ova nerazmjernost se mora uzeti u obzir budući da može ukazivati na potrebu za dodatnim istraživanjem kako bi se osiguralo da rezultati odražavaju različite perspektive oba spola.

Najveći postotak sudionika pripada dobnoj skupini od 20 do 25 godina (61.0%). Ova dobna skupina može imati specifične karakteristike koje su relevantne za istraživanje, dok manji postotak sudionika dolazi iz drugih dobnih skupina.

Velika većina sudionika dolazi iz urbanih područja (90.7%), što može utjecati na rezultate istraživanja u smislu pristupa i iskustava vezanih uz život u urbanim sredinama.

Većina sudionika ima završene prijediplomske studije (55.8%), dok manji postotak ima gimnazijsko obrazovanje (29.1%) ili diplomski studij (9.3%). Ovi obrazovni nivoi mogu utjecati na njihove stavove i ponašanja koja su ispitana u istraživanju.

Prema dobivenim podacima, najveći postotak sudionika trenutno studira (65.1%), dok je 23.8% njih zaposleno, a 11.0% je nezaposleno. Ovi podaci ukazuju na pretežitost studenata u uzorku.

Tablica 2. Deskriptivna analiza količine slobodnoga vremena, vremena utrošenog na aktivnosti, životnih vrijednosti i oblika ponašanja

Varijabla	N	Min	Max	M	SD
Količina slobodnog vremena	172	3.00	13.00	9.45	2.31
Vrijeme utrošeno na aktivnosti	172	53.00	116.00	79.48	13.25
Životne vrijednosti	172	73.00	148.00	123.59	12.54
Oblici ponašanja	172	26.00	130.00	113.55	13.11

Napomena: *N* - broj sudionika, *Min* - najmanji postignuti rezultat, *Max* - najveći postignuti rezultat, *M* - aritmetička sredina, *SD* - standardna devijacija

Tablica 2. prikazuje količinu slobodnoga vremena i vrijeme utrošeno na aktivnosti. Količina slobodnog vremena među sudionicima ima srednju vrijednost od 9.45 sati, s rasponom od 3.00 do 13.00 sati, što sugerira da većina sudionika ima sličnu količinu slobodnog vremena, iako se uočava i velika varijacija. Aktivnosti slobodnog vremena imaju prosječnu vrijednost od 79.48 sati i raspon od 53.00 do 116.00 sati, što ukazuje na značajnu raznolikost u načinu provođenja slobodnog vremena ispitanika. Životne vrijednosti imaju srednju vrijednost od 123.59 s rasponom od 73.00 do 148.00, što ukazuje na visoku razinu usklađenosti među sudionicima, ali i prisutnost izraženih individualnih razlika. Oblici ponašanja imaju srednju vrijednost od 113.55 i raspon od 26.00 do 130.00, što ukazuje na umjerenu varijabilnost u obrascima ponašanja među sudionicima. Standardne devijacije za sve varijable pokazuju da postoji raznolika distribucija podataka unutar svake varijable, što može biti rezultat različitih osobnih preferencija i iskustava sudionika.

Tablica 3. Deskriptivna analiza količine i načina provođenja slobodnoga vremena

Varijabla	N	M	SD	Min	Max
Koliko imate slobodnog vremena prosječno dnevno?	172	2.44	.64	1.00	3.00

Jeste li zadovoljni količinom slobodnog vremena?	172	3.58	1.26	1.00	5.00
Jeste li zadovoljni načinom provođenja slobodnog vremena?	172	3.42	1.13	1.00	5.00

Napomena: N - broj sudionika, Min - najmanji postignuti rezultat, Max - najveći postignuti rezultat, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

Tablica 3. prikazuje količinu slobodnog vremena te zadovoljstvo količinom i načinom provođenja slobodnoga vremena. Podaci pokazuju da prosječna količina slobodnog vremena dnevno iznosi 2.44 (SD = .64). Ispitanici su prosječno zadovoljni količinom slobodnog vremena (3.58, SD = 1.26) i načinom njegovog provođenja (3.42, SD = 1.13). Ovi podaci sugeriraju umjereno visoku razinu zadovoljstva s obzirom na dostupnost i kvalitetu slobodnog vremena.

3.4.2. Deskriptivna obrada skala

Tablica 4. Deskriptivni podaci za skalu provođenja slobodnog vremena

Varijabla	N	M	SD	Min	Max
druženje s prijateljima	172	4.00	.81	2.00	5.00
s mladićem/djevojkom	172	2.94	1.56	1.00	5.00
u kafićima, restoranima i sl. lokalima	172	3.71	.92	1.00	5.00
slušanje glazbe kod kuće	172	3.52	1.21	1.00	5.00
pjevanje	172	2.68	1.35	1.00	5.00
sviranje instrumenta	172	1.42	.97	1.00	5.00
ples	172	2.13	1.33	1.00	5.00
gluma	172	1.31	0.83	1.00	5.00
u disku, klubovima s glazbom	172	2.40	1.13	1.00	5.00

volontiranje	172	1.72	1.01	1.00	5.00
vjerske aktivnosti	172	1.87	1.17	1.00	5.00
gledanje TV-a	172	2.84	1.17	1.00	5.00
u kinu ili kazalištu	172	2.19	.94	1.00	5.00
čitanje knjiga	172	2.37	1.24	1.00	5.00
pisanje pjesmi/priča	172	1.42	.91	1.00	5.00
učenje stranog jezika	172	2.06	1.19	1.00	5.00
kulturne manifestacije	172	1.95	1.09	1.00	5.00
ljenčarenje	172	3.62	1.09	1.00	5.00
šetnja	172	3.63	1.02	1.00	5.00
sportske aktivnosti	172	3.01	1.34	1.00	5.00
padel	172	1.29	.68	1.00	4.00
laser tag	172	1.29	.58	1.00	4.00
paintball	172	1.22	.50	1.00	3.00
karting	172	1.27	.57	1.00	4.00
odlazak na utakmice	172	2.12	1.36	1.00	5.00
fotografiranje	172	2.11	1.19	1.00	5.00
kuhanje	172	2.74	1.33	1.00	5.00
ručni rad (npr. izrada nakita, pletenje, vezenje, kukičanje)	168	1.57	.95	1.00	5.00

društvene mreže	172	3.88	1.04	1.00	5.00
putovanje	172	2.83	1.04	1.00	5.00
pub kvizovi	172	2.05	1.14	1.00	5.00
slikarska zabava	172	1.45	.84	1.00	5.00
društvene igre	172	2.54	1.11	1.00	5.00
druženje s kućnim ljubimcima	172	2.36	1.48	1.00	5.00

Napomena: N - broj sudionika, Min - najmanji postignuti rezultat, Max - najveći postignuti rezultat, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

U tablici 4. prikazani su deskriptivni podaci za skalu provođenja slobodnoga vremena, koja sadrži 34 aktivnosti koje su dijelom preuzete iz upitnika korištenog u istraživanju autora Draguna (2012). U upitniku su ispitanici na Likertovoj skali od 1 do 5 određivali koliko se često bave navedenim aktivnostima u slobodno vrijeme, pri čemu vrijednost 1 označava *nikad*, a vrijednost 5 *uvijek*. Ispitanici provode najviše vremena baveći se aktivnostima poput druženja s prijateljima (4.00, SD = .81) i odlaska u kafiće i restorane (3.71, SD = .92). S druge strane, aktivnosti su poput sviranja instrumenta (1.42, SD = .97) i glume (1.31, SD = .83) među najmanje zastupljenima. Ostale aktivnosti, uključujući gledanje TV-a (2.84, SD = 1.17) i čitanje knjiga (2.37, SD = 1.24), pokazale su umjerenu razinu interesa ispitanika.

Aktivnosti koje nisu navedene u tablici, a sudionici su naveli da se bave njima u slobodno vrijeme jesu: šah, planinarenje, vožnja motorom, odlazak u teretanu, tenis, kickbox, trčanje, rolanje, mažoretkinje, folklor, digitalno crtanje, videoigre i dangubljenje.

Tablica 5. Deskriptivni podaci za skalu životnih vrijednosti

Vrijednost	N	M	SD	Min	Max
jednakost	172	4.31	.85	1.00	5.00
unutarnji sklad (duševni mir)	172	4.64	.69	2.00	5.00

društvena moć (kontrola nad drugima)	172	2.34	.98	1.00	5.00
zadovoljstvo (zadovoljenje želja)	172	4.25	.76	2.00	5.00
sloboda (sloboda misli i djela)	172	4.56	.72	1.00	5.00
duhovni život (naglasak na duhovnom, a ne materijalnom)	172	4.00	1.02	1.00	5.00
osjećaj pripadnosti (osjećaj da je drugima stalo do mene)	172	4.19	.96	1.00	5.00
društveni poredak (stabilnost društva)	172	3.66	1.01	1.00	5.00
uzbudljiv život (poticajna iskustva)	172	4.05	.89	1.00	5.00
smisao u životu (cilj u životu)	172	4.49	.71	1.00	5.00
pristojnost (uljudnost, lijepo ponašanje)	172	4.57	.60	3.00	5.00
bogatstvo (materijalna dobra, novac)	172	3.26	.99	1.00	5.00
nacionalna sigurnost (zaštita domovine od neprijatelja)	172	3.98	1.09	1.00	5.00
samopouzdanje (osjećaj vlastite vrijednosti)	172	4.56	.68	2.00	5.00
uzvratanje usluga (izbjegavanje dugovanja)	172	4.14	.94	1.00	5.00
kreativnost (originalnost, maštovitost)	172	4.01	.98	1.00	5.00
mir u svijetu (svijet bez ratova i konflikata)	172	4.44	.83	1.00	5.00
poštivanje tradicije (čuvaranje starih običaja)	172	4.13	.87	1.00	5.00

zrela ljubav (duboka emocionalna i duhovna intimnost)	172	4.61	.64	3.00	5.00
samodisciplina (suzdržavanje, otpornost prema iskušenju)	172	4.28	.83	1.00	5.00
privatni život (pravo na privatnost)	172	4.59	.69	2.00	5.00
obiteljska sigurnost (sigurnost bližnjih)	172	4.73	.61	1.00	5.00
društveni ugled (poštivanje, uvažavanje od strane drugih)	172	3.83	.95	1.00	5.00
jedinstvo s prirodom (uklapanje u prirodu)	172	3.69	1.04	1.00	5.00
raznovrstan život (ispunjen novostima, promjenama)	172	4.00	.95	2.00	5.00
mudrost (zrelo shvaćanje života)	172	4.38	.77	1.00	5.00
autoritet (voditi druge ili zapovijedati drugima)	172	2.88	1.13	1.00	5.00
iskreno prijateljstvo (bliski prijatelji koji me podržavaju)	172	4.76	.54	2.00	5.00
svijet lijepog (ljepota prirode i umjetnosti)	172	3.89	1.10	1.00	5.00
društvena pravda (ispravljanje nepravde, briga za slabije)	172	4.39	.75	2.00	5.00

Napomena: N - broj sudionika, Min - najmanji postignuti rezultat, Max - najveći postignuti rezultat, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

U tablici 5. prikazani su deskriptivni podaci za skalu životnih vrijednosti, koja sadrži 30 vrijednosti, preuzetu i prilagođenu prema hrvatskoj inačici Schwartzovog upitnika priloženoj u radu autorice Ferić (2005). U upitniku su ispitanici na Likertovoj skali od 1 do 5 trebali označiti u kojoj mjeri su im navedene vrijednosti važne kao usmjeravajuća životna načela, pri čemu

vrijednost 1 označava *suprotno mojim vrijednostima*, a vrijednost 5 *od iznimne važnosti*. Podaci o životnim vrijednostima ukazuju na visoke prosječne ocjene za mnoge ključne aspekte života što sugerira da su ispitanici u velikoj mjeri zadovoljni i usklađeni s navedenim vrijednostima. Na primjer, osjećaj pripadnosti (4.19, SD = .96), sloboda (4.56, SD = 0.72), i zrela ljubav (4.61, SD = 0.64) visoko su ocijenjeni, što ukazuje na visoki stupanj važnosti i zadovoljstva ovim vrijednostima među ispitanicima. Neki od aspekata, poput bogatstva (3.26, SD = .99) i društvenog ugleda (3.83, SD = .95), imaju niže prosječne ocjene, što može sugerirati manju važnost ili relativno nezadovoljstvo u odnosu na ostale vrijednosti.

Tablica 6. Deskriptivni podaci za skalu oblika ponašanja

Oblik ponašanja	N	M	SD	Min	Max
biti samostalan (oslanjati se na vlastite snage)	172	4.62	0.64	1.00	5.00
biti umjeren (izbjegavati pretjerane osjećaje)	172	4.11	0.92	1.00	5.00
biti odan (vjeran prijateljima)	172	4.72	0.63	1.00	5.00
biti ambiciozan (težiti postignućima)	172	4.49	0.72	1.00	5.00
biti tolerantan (tolerirati drugačije ideje)	172	4.41	0.83	1.00	5.00
biti ponizan (skroman)	172	4.17	1.03	1.00	5.00
biti odvažan (pustolovan, spreman na rizik)	172	4.12	0.90	1.00	5.00
čuvati okoliš (štititi prirodu)	172	4.06	0.95	1.00	5.00
biti utjecajan (imati utjecaja na ljude)	172	3.55	1.05	1.00	5.00
poštivati roditelje i starije	172	4.58	0.66	1.00	5.00
izabirati vlastite ciljeve (donositi vlastite odluke)	172	4.63	0.67	1.00	5.00
biti zdrav (ne biti bolestan)	172	4.80	0.55	1.00	5.00
biti sposoban (kompetentan, poduzetan)	172	4.67	0.63	1.00	5.00

prihvaćati svoj život (pomiriti se sa životom)	172	4.50	0.75	1.00	5.00
biti iskren (istinit, pošten)	172	4.72	0.62	1.00	5.00
čuvati sliku o sebi u društvu (čuvati ugled)	172	4.08	0.95	1.00	5.00
biti poslušan (ispunjavati dužnosti)	172	3.74	1.15	1.00	5.00
biti inteligentan (logičan, misaon)	172	4.44	0.75	1.00	5.00
biti uslužan (raditi za dobrobit drugih)	172	4.21	0.87	1.00	5.00
uživati u životu (uživati u hrani, seksu, odmoru)	172	4.41	0.83	1.00	5.00
biti pobožan (pridržavati se vjere)	172	4.00	1.23	1.00	5.00
biti odgovoran (pouzdan)	172	4.56	0.71	1.00	5.00
biti znatiželjan (istraživati)	172	4.31	0.82	1.00	5.00
biti spreman na praštanje (opraštatati drugima)	172	4.40	0.82	1.00	5.00
biti uspješan (ostvarivati ciljeve)	172	4.56	0.68	1.00	5.00
biti čist (uredan)	172	4.69	0.62	1.00	5.00

Napomena: N - broj sudionika, Min - najmanji postignuti rezultat, Max - najveći postignuti rezultat, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

U tablici 6. prikazani su deskriptivni podaci za skalu oblika ponašanja, koja sadrži 26 oblika ponašanja, preuzetu i prilagođenu prema hrvatskoj inačici Schwartzovog upitnika priloženoj u radu autorice Ferić (2005). U upitniku su ispitanici na Likertovoj skali od 1 do 5 trebali označiti u kojoj mjeri su im navedeni oblici ponašanja važni u životu. Naposljetku, deskriptivni podaci za skalu oblika ponašanja pokazuju najvišu prosječnu ocjenu oblika ponašanja "biti zdrav (ne biti bolestan - fizički ili psihički)" s $M = 4.80$ ($SD = 0.55$). Ovaj podatak sugerira da ispitanici vrlo visoko vrednuju zdravlje. S druge strane, stavka "biti utjecajan (imati utjecaja na ljude i događaje)" ima najnižu prosječnu ocjenu s $M = 3.55$ ($SD = 1.05$), što upućuje na to da utjecajnost nije toliko važna ispitanicima u odnosu na druge vrijednosti. Standardne devijacije

ukazuju na varijabilnost unutar uzorka. Najveća varijabilnost u odgovorima zabilježena je kod stavke "biti pobožan (pridržavati se vjere)" s SD = 1.23, dok je najmanja varijabilnost uočena kod stavke "biti zdrav (ne biti bolestan - fizički ili psihički)" s SD = 0.55. Ovaj podatak sugerira da su ispitanici imali različita mišljenja o važnosti pobožnosti, dok su bili gotovo jednoglasni u važnosti zdravlja.

3.4.3. Faktorska analiza

Tablica 7. Faktorska analiza skale provođenja slobodnog vremena

Aktivnosti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Faktor 1: avanturističke i natjecateljske aktivnosti											
paintball		.867									
padel		.829									
karting		.822									
laser tag		.736									
odlazak na utakmice		.448								-.416	
Faktor 2: kulturne i intelektualne aktivnosti											
čitanje knjiga		.692									
u kinu ili kazalištu		.668									
kulturne manifestacije		.575									
pisanje pjesmi/priča		.571									
učenje stranog jezika		.536									
Faktor 3: istraživanje i socijalizacija											
putovanje			.808								
društvene igre			.654								
pub kvizovi			.581								
slikarska zabava			.537								

Aktivnosti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
fotografiranje			.462					.349			
Faktor 4: umjetničke aktivnosti											
gluma				.696							
pjevanje				.646							
ples				.630		.356					
sviranje instrumenta				.543							.325
slušanje glazbe kod kuće				.382			.330	.461			
Faktor 5: socijalne i rekreacijske aktivnosti											
u kafićima, restoranima i sl. lokalima				.866							
u disku, klubovima s glazbom				.675							
druženje s prijateljima				.673							
Faktor 6: fizičke aktivnosti											
sportske aktivnosti						.831					
šetnja						.647					
Faktor 7: jednostavno uživanje i opuštanje											
društvene mreže							.682				
ljenčarenje							.679			.380	
Faktor 8: kuhanje											
kuhanje								.719			
Faktor 9: duhovne i dobrovoljne aktivnosti											
vjerske aktivnosti									.737		

Aktivnosti	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
volontiranje										.712	
Faktor 10: opuštanje u kućnom okruženju											
gledanje TV-a										.843	
druženje s kućnim ljubimcima										.418	.339
Faktor 11: romantične aktivnosti											
s mladićem/djevojkom											.832
ručni rad (izrada nakita, pletenje, vezenje,...)											

U ovoj faktorskoj analizi, skala aktivnosti provođenja slobodnog vremena podijeljena je na 11 faktora, pri čemu svaki faktor predstavlja različite vrste aktivnosti i način na koji se slobodno vrijeme provodi. Prvi faktor obuhvaća avanturističke i natjecateljske aktivnosti, gdje su najviše zasićene stavke poput paintballa (.867), padela (.829) i kartinga (.822). Ove aktivnosti karakteriziraju natjecateljski duh i visoka fizička angažiranost.

Drugi faktor se odnosi na kulturne i intelektualne aktivnosti, gdje su najzasićenije stavke čitanje knjiga (.692) i odlazak u kino ili kazalište (.668). Ove aktivnosti povezuju se s intelektualnim zadovoljstvima i kulturnim iskustvima. Treći faktor, putovanja i društvene igre, uključuje aktivnosti poput putovanja (.808) i sudjelovanja u društvenim igrama (.654), koje pružaju mogućnosti za istraživanje i socijalizaciju.

Četvrti faktor obuhvaća umjetničke aktivnosti, gdje su gluma (.696) i pjevanje (.646) najzasićenije stavke. Ovaj faktor naglašava kreativni izraz kroz umjetnost. Peti faktor fokusira se na socijalne i rekreacijske aktivnosti poput odlaska u kafiće (.866) i druženja s prijateljima (.673), koje su povezane sa socijalizacijom i opuštanjem.

Šesti faktor obuhvaća fizičke aktivnosti, kao što su neodređene sportske aktivnosti (.831) šetnja (.647). Sedmi faktor obuhvaća aktivnosti poput ljenčarenja (.679) i provođenja vremena na društvenim mrežama (.682), koje karakterizira jednostavno uživanje i opuštanje. Osim faktor sadržava samo jednu česticu te se odnosi na kuhanje kao aktivnost (.719). Deveti faktor odnosi

se na duhovne i dobrovoljne aktivnosti, kao što su vjerske aktivnosti (.737) i volontiranje (.712), koje su usmjerene na duhovno ispunjenje i pomaganje drugima.

Deseti faktor uključuje gledanje TV-a (.843) i druženje s kućnim ljubimcima (.418), koje su povezane s opuštanjem kod kuće. Jedanaesti faktor usmjeren je na romantične aktivnosti, pri čemu je stavka "S mladićem/djevojkom" najzasićenija (.832), što ukazuje na važnost romantičnih odnosa u slobodnom vremenu. Čestica ručni rad nije zasićena niti na jednoj od navedenih subskala.

Tablica 8. Faktorska analiza skale životnih vrijednosti

Vrijednosti u životu	1	2	3	4	5	6	7
Faktor 1: privatnost, prisnost i osobna sigurnost							
privatni život (pravo na privatnost)	.863						
iskreno prijateljstvo (bliski prijatelji koji me podržavaju)	.640						
mudrost (zrelo shvaćanje života)	.599						
obiteljska sigurnost (sigurnost bližnjih)	.586						
samopoštovanje (osjećaj vlastite vrijednosti)	.560						
samodisciplina (suzdržavanje, otpornost prema iskušenju)	.541						
pristojnost (uljudnost, lijepo ponašanje)	.459						
zrela ljubav (duboka emocionalna i duhovna intimnost)	.407						
smisao u životu (cilj u životu)	.347						
Faktor 2: estetske i prirodne vrijednosti							
jedinstvo s prirodom (uklapanje u prirodu)	.748						
svijet lijepog (ljepota prirode i umjetnosti)	.715						

Vrijednosti u životu	1	2	3	4	5	6	7
raznovrstan život (ispunjen novostima, promjenama)		.705					
uzbudljiv život (poticajna iskustva)		.696					
kreativnost (originalnost, mašta)		.681					
društvena pravda (ispravljanje nepravde, briga za slabije)		.364	.328				
Faktor 3: socijalne i moralne vrijednosti							
mir u svijetu (svijet bez ratova i konflikata)			.800				
sloboda (sloboda misli i djela)			.714				
jednakost			.610				
unutarnji sklad (duševni mir)			.509				
zadovoljstvo (zadovoljenje želja)			.426	.340			
Faktor 4: međuljudski odnosi i autoritet							
uzvratanje usluga (izbjegavanje dugovanja)			.374	.381			
društvena moć (kontrola nad drugima)				.769			
autoritet (voditi druge ili zapovijedati drugima)				.713			
društveni poredak (stabilnost društva)				.517	.406		
Faktor 5: duhovnost							
bogatstvo (materijalna dobra, novac)					-.528		
duhovni život (naglasak na duhovnom, a ne materijalnom)					.605		
Faktor 6: pripadnost i ugled							
osjećaj pripadnosti (osjećaj da je drugima stalo do mene)						.694	

Vrijednosti u životu	1	2	3	4	5	6	7
društveni ugled (poštivanje, uvažavanje od strane drugih)						.678	
Faktor 7: sigurnost i tradicija							
nacionalna sigurnost (zaštita domovine od neprijatelja)						.659	
poštivanje tradicije (čuvanje starih običaja)						.356	

U ovoj su faktorskoj analizi, vrijednosti u životu podijeljene na sedam različitih faktora. Prvi faktor naglašava važnost privatnosti, prisnosti osobne sigurnosti, gdje su najviše zasićene stavke poput prava na privatnost (.863) i iskrenog prijateljstva (.640). Ove vrijednosti odražavaju fokus na očuvanje osobnog prostora i bliskih odnosa koji pružaju podršku.

Drugi faktor uključuje estetske i prirodne vrijednosti, kao što su jedinstvo s prirodom (.748) i ljepota prirode i umjetnosti (.715). Ove vrijednosti odražavaju sklonost prema prirodnoj harmoniji i estetskom uživanju. Treći faktor obuhvaća socijalne i moralne vrijednosti, pri čemu su najzasićenije stavke mir u svijetu (.800) i sloboda (.714), što ukazuje na težnju za globalnim mirom i osobnom slobodom.

Četvrti faktor se odnosi na međuljudske odnose i autoritet, gdje su najzasićenije stavke društvena moć (.769) i autoritet (.713). Ove vrijednosti ističu važnost recipročne pomoći i autoriteta te stabilnosti. Peti faktor naglašava duhovnost te dualnost materijalnog i duhovnog svijeta čovjeka sa dvije oprečne čestice: bogatstvo (-.528) i duhovni život (.605).

Šesti faktor se odnosi na pripadnost (.694) i ugled (.678). Sedmi faktor uključuje tradicionalne vrijednosti i nacionalnu sigurnost, gdje su stavke poput poštivanja tradicije (.484) i nacionalne sigurnosti (.659) najzasićenije. Ove vrijednosti odražavaju sklonost očuvanju tradicije i zaštiti zajednice.

Tablica 9. Faktorska analiza skale oblika ponašanja

Vrijednosti u životu	1	2	3	4
Faktor 1: osobne kvalitete				

Vrijednosti u životu	1	2	3	4
biti samostalan (oslanjati se na vlastite snage, samodostatan)	.901			
biti iskren (istinit, pošten)	.828			
biti odgovoran (pouzdan, na koga se može osloniti)	.805			
biti sposoban (kompetentan, poduzetan, djelotvoran)	.797			
biti zdrav (ne biti bolestan - fizički ili psihički)	.779			
biti odan (vjeran prijateljima, ljudima koji me okružuju)	.776			
izabirati vlastite ciljeve (donositi vlastite odluke)	.729			
uživati u životu (uživati u hrani, seksu, odmoru i sl.)	.701			
biti čist (uredan)	.698			
biti inteligentan (logičan, misaon)	.667			
biti uspješan (ostvarivati ciljeve)	.643			
biti ambiciozan (marljiv, težiti postignućima)	.562			
prihvatiti svoj život (pomiriti se sa životnim prilikama)	.529			
biti znatiželjan (pokazivati zanimanje za sve, istraživati)	.382		.519	
Faktor 2: profesionalno i ponizno društveno ponašanje				
biti poslušan (pokoran, ispunjavati dužnosti)	.841			
biti pobožan (pridržavati se vjere)	.745			
biti umjeren (izbjegavati pretjerane osjećaje ili ponašanja)	.631			
biti ponizan (skroman, samozatajan)	.572			.340
biti uslužan (raditi za dobrobit drugih)	.403			

Vrijednosti u životu	1	2	3	4
Faktor 3: istraživanje i utjecaj				
biti odvažan (pustolovan, spreman na rizik)			.771	
čuvati okoliš (štititi prirodu)			.739	
biti utjecajan (imati utjecaja na ljude i događaje)			.540	-.462
Faktor 4: ponašanje u društvenom kontekstu				
biti spreman na praštanje (voljan opraštati drugima)			.501	.459
čuvati sliku o sebi u društvu (čuvati vlastiti ugled)				-.555
biti tolerantna (tolerirati drugačije ideje i uvjerenja)				.478
poštovati roditelje i starije (iskazivati poštovanje)				

U ovoj su faktorskoj analizi ponašanja raspoređena u četiri glavna faktora. Prvi faktor naglašava osobne kvalitete koje se odnose na samostalnost, odgovornost i zdravlje, pri čemu su najviše zasićene stavke poput biti samostalan (.901), biti iskren (.828), i biti odgovoran (.805). Ove vrijednosti odražavaju značaj osobnih vrlina i sposobnosti koje omogućavaju nezavisnost i integritet.

Drugi faktor obuhvaća osobine povezane s profesionalnim društvenim ponašanjem, koje se ujedno može okarakterizirati kao osobine koje obuhvaćaju poniznost i skromnost, kao što su biti poslušan (.841) i biti pobožan (.745). Ove vrijednosti naglašavaju važnost ispunjavanja obaveza i dužnosti u skladu s vjerskim i društvenim normama. Treći faktor uključuje stavke povezane s obrazovanjem, istraživanjem i utjecajem, pri čemu su najzasićenije stavke biti čuvati biti odvažan (.771) i biti utjecajan (.540). Ove vrijednosti naglašavaju važnost intelektualnog rasta i sposobnosti utjecaja na okolinu.

Četvrti se faktor odnosi na vrijednosti povezane s ponašanjem u društvenom kontekstu, uključujući čuvanje slike o sebi u društvu (-.555) i toleranciju (.478). Ove stavke odražavaju važnost održavanja pozitivnog društvenog identiteta i prihvaćanja različitih uvjerenja.

3.5. Testiranje hipoteza

H01 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

Hipoteza 1 pretpostavljala je da ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnog vremena mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje. Sukladno tome, provedene su daljnje analize kojima je u nastavku utvrđeno da je moguće **djelomično prihvatiti nul hipotezu.**

H0101 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na spol.

Tablica 10. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na spol

Varijabla	Spol	N	M	SD	T-omjer
Količina slobodnog vremena	Ženski	134	9.31	2.34	-1.44
	Muški	38	9.92	2.14	
Aktivnosti slobodnog vremena	Ženski	134	81.18	13.31	3.25**
	Muški	38	73.47	11.29	

*Napomena: N - broj sudionika, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija, * - $p < .05$, ** - $p < .01$*

U analizi količine slobodnog vremena između žena i muškaraca nije pronađena statistički značajna razlika ($t(170) = -1.44$, $p > .05$), što sugerira da oba spola imaju slične količine slobodnog vremena, a što je sukladno istraživanju Brkljačića i suradnika (2012) koje je pokazalo da mladići imaju 4 do 5 slobodnih sati dnevno, a djevojke 3 do 4 sata. Međutim, kada je riječ o aktivnostima slobodnog vremena, postoji značajna razlika između žena i muškaraca. Žene provode više vremena baveći se nekom aktivnosti nego muškarci ($t(170) = 3.25$, $p < .01$). Ovo ukazuje da se spol može značajno odraziti na vrstu aktivnosti, iako ne utječe na količinu slobodnog vremena, što je donekle u skladu s hipotezom. U drugom istraživanju dobiveni podaci ukazuju na različitost odabira aktivnosti u slobodnom vremenu među ženama i

muškarcima, muškarci su provodili više slobodnog vremena u opuštajućim/zabavnim aktivnostima poput same zabave, drijemanja, vježbanja, sportova i hobija od žena, a žene su obavljale kućanske poslove u slobodnom vremenu više od muškaraca (Jurić, 2020).

H0102 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na dob.

Tablica 11. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na dob

Dob	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Količina slobodnog vremena	7.98	2,169	3.99	.02	>.05
Aktivnosti slobodnog vremena	1.92	2,169	0.961	0.179	>.05

Analiza varijance (ANOVA) pokazuje da nema statistički značajnih razlika u količini slobodnog vremena među različitim dobnim skupinama ($F(2, 169) = .18, p >.05$). Isto tako, u aktivnostima slobodnog vremena nije pronađena značajna razlika između dobnih skupina ($F(2, 169) = .02, p >.05$). Ovo ukazuje na to da dob ne igra značajnu ulogu u količini i vrsti aktivnosti provedenih u slobodnom vremenu što je u skladu s hipotezom, a što se može povezati s činjenicom da su svi ispitanici pripadnici dobne skupine mladih. Podaci dobiveni Jurićevim istraživanjem (2020) također ukazuju na nepovezanost dobi i količine te načina provođenja slobodnoga vremena. No, druga su istraživanja pokazala da dob ipak igra određenu ulogu u količini slobodnoga vremena, primjerice učenici mlađe dobi (4. razred osnovne škole) koji ne pripadaju skupini adolescenata imaju više slobodnoga vremena od samih adolescenata, što bi bilo prosječno pet sati slobodnoga vremena dnevno (Rattinger, 2018).

H0103 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na mjesto boravka.

Tablica 12. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na mjesto boravka

Varijabla	Mjesto boravka	N	M	SD	T-omjer
-----------	----------------	---	---	----	---------

Količina slobodnog vremena	grad	156	9.30	2.43	.132
	selo	16	9.18	2.41	
Aktivnosti slobodnog vremena	grad	156	76.30	13.33	-.78
	selo	16	74.25	11.99	

*Napomena: N - broj sudionika, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija, * - $p < .05$, ** - $p < .01$*

Istraživanje razlika u količini slobodnog vremena i aktivnostima provođenja slobodnog vremena na temelju mjesta boravka nije pokazalo statistički značajne rezultate. U količini slobodnog vremena nije bilo značajnih razlika ($t(170) = 0.13, p > .05$), niti u aktivnostima slobodnog vremena ($t(170) = -.78, p > .05$). Ovi rezultati sugeriraju da mjesto boravka (urbano vs. ruralno) ne utječe značajno na količinu i vrstu aktivnosti u slobodnom vremenu što je u skladu s hipotezom. Istraživanje slobodnoga vremena u gradovima različite razvijenosti (Virovitica, Koprivnica, Mali Lošinj, Delnice i Zagreb) također je pokazalo kako mjesto boravka ne utječe na količinu slobodnoga vremena jer su mladi dali slične odgovore po pitanju količine slobodnoga vremena (Bužinkić, 2013). Istraživanje provedeno među mladima iz ruralnih i urbanih sredina pokazalo je značajne razlike u načinu provođenja slobodnoga vremena (Ilišin, 1999). Naime, mladi urbanih sredina češće posjećuju kina i kazališta što se može objasniti lakšom dostupnošću sadržaja, dok mladi ruralnih sredina više prakticiraju odlaske u crkvu što se može objasniti mogućim jačim pritiskom okoline i slabijom ponudom mjesta za okupljanje.

H0104 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na stupanj obrazovanja.

Tablica 13. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na stupanj obrazovanja

Stupanj obrazovanja	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Količina slobodnog vremena	11.02	4	2.76	0.51	>.05

Aktivnosti provođenja slobodnog vremena	1327.40	4	331.85	1.93	>.05
---	---------	---	--------	------	------

Analize varijance za stupanj obrazovanja nisu otkrile statistički značajne razlike u količini slobodnog vremena ($F(4, 167) = .51, p >.05$) niti u aktivnostima slobodnog vremena ($F(4, 167) = 1.93, p >.05$). Ovi rezultati ukazuju na to da stupanj obrazovanja ne utječe značajno na količinu slobodnog vremena i vrstu aktivnosti provedenih u slobodnom vremenu što je u skladu s hipotezom. Suprotno tome, Pehlić (2014) navodi kako rezultati njegovih istraživanja potvrđuju socijalno-pedagošku dimenziju odnosa akademskog uspjeha i slobodnog vremena. U njegovim su istraživanjima sudjelovali gimnazijalci te je utvrđeno kako oni učenici koji imaju bolji akademski uspjeh biraju kvalitetne i strukturirane aktivnosti u slobodnom vremenu koje će pozitivno utjecati na njihovu osobnost. Dakle, prema Pehličevom istraživanju (2014) akademski uspjeh uvelike utječe na slobodno vrijeme, posebice na aktivnosti u slobodnom vremenu, a sami akademski uspjeh usko je vezan uz stupanj obrazovanja.

H0105 Ne postoji statistički značajna razlika u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena mladih s obzirom na trenutno zaposlenje.

Tablica 14. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na trenutno zaposlenje

Trenutno zaposlenje	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Količina slobodnog vremena	6.25	2	3.13	.59	>.05
Aktivnosti slobodnog vremena	73.19	2	36.59	.21	>.05

Rezultati analize za trenutno zaposlenje pokazali su da nema statistički značajnih razlika u količini slobodnog vremena ($F(2, 169) = .59, p >.05$) niti u aktivnostima slobodnog vremena ($F(2, 169) = .21, p >.05$). Ovi nalazi ukazuju na to da status zaposlenja ne utječe značajno na količinu i vrstu aktivnosti u slobodnom vremenu, kao što su hipoteze i pretpostavile.

H02 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

Druga hipoteza je pretpostavljala da ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje. U nastavku su prikazane analize prema čijim rezultatima je moguće **djelomično prihvatiti nul hipotezu**.

H0201 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na spol.

Tablica 15. Vrijednosni stavovi s obzirom na spol

Spol	N	M	SD	T-omjer
ženski	134	123.593	12.542	-.07
muški	38	122.500	12.076	

Napomena: N - broj sudionika, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

Tablica 15. prikazuje rezultate t-testa za nezavisne uzorke pri testiranju razlika kod vrijednosnih stavova koji nije pokazao značajne razlike između spolova ($t(170) = -.07, p > .05$). Ovi rezultati sugeriraju da spol ne utječe značajno na vrijednosne stavove mladih, što je i pretpostavljeno.

Međutim, Jurić (2020) ističe razliku između muškaraca i žena u svom istraživanju, navodeći kako su žene procijenile sljedeće vrijednosti važnijima nego što su muškarci: univerzalizam, nezavisnost, dobrohotnost, sigurnost i postignuće. Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010) također ističu razliku u vrijednosnim stavovima s obzirom na spol. Naime, njihovo je istraživanje pokazalo da je mladićima na prvom mjestu sloboda, zatim unutarjni i obiteljski sklad, dok je djevojkama na prvom mjestu obiteljska sigurnost, potom zrela ljubav i unutarjni sklad. Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010) objašnjavaju tu razliku u stavovima na način da su mladići u životnoj fazi u kojoj im je važno osamostaljenje, stoga im je sloboda od iznimne važnosti, dok su djevojke okarakterizirane kao „emocionalniji spol“ te zato visoko vrednuju sigurnost i ljubav.

H0202 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na dob.

Tablica 16. Vrijednosni stavovi s obzirom na dob

Dob	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Vrijednosni stavovi	93.27	2	46.63	.29	>.05

U tablici 16. prikazana je analiza varijance za vrijednosne stavove prema dobi pokazuje da nema značajnih razlika ($F(2, 169) = .29, p >.05$). Ovo ukazuje na to da dob nije povezana sa značajnim promjenama u vrijednosnim stavovima što je u skladu s hipotezom, što pokazuju i rezultati dobiveni u drugim istraživanjima (npr. Jurić, 2020).

Suprotno tome, Ferić (2009) navodi kako je istraživanjima u Hrvatskoj utvrđeno da mladi ljudi (adolescenti) pridaju veću važnost vrijednostima kao što su ljubav, prijateljstvo, zdravlje, poštovanje, sloboda, neovisnost... dok su im manje važne statusne i religijske vrijednosti poput bogatstva, društvenog ugleda i vjere. Druga su istraživanja pokazala da što je čovjek stariji veću važnost pridaje vrijednostima tradicije, konformizma i sigurnosti, a manju vrijednostima koje uključuju određenu vrstu otvorenosti prema promjenama, npr. hedonizam, nezavisnost i poticaj (Feather, 1975, Rokeach, 1973 prema Schwartz i sur., 2001).

H0203 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na mjesto boravka.

Tablica 17. Vrijednosni stavovi s obzirom na mjesto boravka

Mjesto boravka	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Vrijednosni stavovi	55.93	1	55.93	.35	>.05

Testiranje razlika u vrijednosnim stavovima na temelju mjesta boravka nije pokazalo statistički značajnu povezanost ($F(1, 170) = .35, p >.05$). Ovo sugerira da mjesto boravka ne igra značajnu ulogu u oblikovanju vrijednosnih stavova mladih, sukladno hipotezi.

Suprotno tome, istraživanje provedeno među studentima hrvatske i austrijske populacije pokazalo je kako mjesto boravka ipak igra ulogu u vrijednosnim preferencijama (Mrnjaus, 2007). Kod hrvatskih studenata vjera zauzima najviše mjesto, dok je kod austrijskih studenata

vjera na zadnjem mjestu. Mrnjaus (2007) navodi kako se ovaj podatak može povezati s važnom ulogom Crkve (kao institucije) i vjere u životu stanovnika Republike Hrvatske.

H0204 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na stupanj obrazovanja.

Tablica 18. Vrijednosni stavovi s obzirom na stupanj obrazovanja

Stupanj obrazovanja	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Vrijednosni stavovi	1091.60	4	272.90	1.77	>.05

Nisu pronađene značajne razlike u vrijednosnim stavovima među različitim stupnjevima obrazovanja ($F(4, 167) = 1.77, p >.05$). Ovi rezultati, kao što je i pretpostavljeno, sugeriraju da stupanj obrazovanja ne utječe značajno na vrijednosne stavove.

Ipak, Schwartz i sur. (2001) ističu kako osobe većeg stupnja obrazovanja imaju tendenciju preispitivati postojeće norme, stoga su manje skloni vrijednostima konformizma i tradicije. Ovaj podatak može se objasniti činjenicom da što osoba više spoznaje, više i sumnja, stoga se odmiče od tradicionalnih vrijednosti, a pridaje veću važnost liberalnosti.

H0205 Ne postoji statistički značajna razlika u vrijednosnim stavovima mladih s obzirom na trenutno zaposlenje.

Tablica 19. Vrijednosni stavovi s obzirom na trenutno zaposlenje

Trenutno zaposlenje	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Vrijednosni stavovi	554.46	2	277.23	1.78	>.05

U tablici 19. prikazana je analiza varijance za vrijednosne stavove prema trenutnom zaposlenju koja također nije pokazala statistički značajne razlike ($F(2, 169) = 1.78, p >.05$). Kao što je očekivano hipotezom, ovo sugerira da trenutno zaposlenje nije značajno povezano s razlikama u vrijednosnim stavovima.

Međutim, prethodna su istraživanja (npr. Šverko i sur., 1987 prema Ferić, 2009) utvrdila poveznicu između vrijednosnih orijentacija i određenih zanimanja pa su tako materijalne vrijednosti, poput bogatstva, izražene kod poduzetnika; socijalne su vrijednosti (npr. altruizam) izražene kod pojedinaca medicinske struke, a književnici, arhitekti ili umjetnici ističu važnost vrijednosti koje uključuju kreativnost i samostalnost. Druga istraživanja ističu ulogu društveno-ekonomskog razvoja i demokracije; veća se važnost pripisuje vrijednostima samousmjerenja, stimulacije, univerzalizma, dobrohotnosti i hedonizma tamo gdje su društveno-ekonomski razvoj i demokracija u porastu, a manja se važnost pripisuje vrijednostima moći, konformizma i sigurnosti (npr. Schwartz i Sagie, 2000). Trenutno zaposlenje direktno je povezano s društveno-ekonomskim razvojem države i demokracijom, stoga je važno uzeti spomenute čimbenike u obzir. Mrnjauš (2007) ističe kako su hrvatski studenti u njezinom istraživanju veliku važnost pridodali vrijednosti posla te objašnjava kako je to direktno povezano s tadašnjom, prilično lošom gospodarskom situacijom u Hrvatskoj i visokom stopom nezaposlenosti.

H03 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

Hipoteza 3 pretpostavila je da ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje, što je u nastavku ispitano te je utvrđeno da je moguće **prihvatiti nul hipotezu**.

H0301 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na spol.

Tablica 20. Oblici ponašanja s obzirom na spol

Spol	N	M	SD	T-omjer	Stupnjevi slobode	p
ženski	134	72.45	14.22	1.82	170	>.05
muški	38	68.158	13.50			

Napomena: N - broj sudionika, M - aritmetička sredina, SD - standardna devijacija

Razlike u oblicima ponašanja prema spolu testirane su t-testom te je utvrđeno da ne postoji razlika ($t(170) = 1.82, p > .05$). Ovaj rezultat ukazuje da ne postoji razlika u oblicima ponašanja s obzirom na spol što je u skladu s pretpostavkama.

S druge strane, istraživanje autorica Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010) pokazalo je razliku u preferencijama ponašajnih vrijednosti među mladićima i djevojkama. Studenti su u globalu kao najvažnije ponašajne vrijednosti naveli: zdravlje, uživanje u životu, iskrenost, samostalnost, ambicioznost, odanost, odgovornost i sposobnost. Mladićima su pak najvažnije ponašajne vrijednosti zdravlje, uživanje u životu, samostalnost, ambicioznost i utjecajnost, a za djevojke su to iskrenost, sposobnost i odgovornost.

H0302 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na dob.

Tablica 21. Oblici ponašanja s obzirom na dob

Dob	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Oblici ponašanja	244.57	2	122.26	.71	>.05

Nadalje, analiza varijance pokazuje da nema značajnih razlika u oblicima ponašanja među različitim dobnim skupinama ($F(2, 169) = .71, p > .05$). Ovi rezultati sugeriraju da dob ne utječe značajno na oblike ponašanja mladih, što doprinosi hipotezi.

H0303 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na mjesto boravka.

Tablica 22. Oblici ponašanja s obzirom na mjesto boravka

Mjesto boravka	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F-omjer	p
Oblici ponašanja	66.92	1	66.92	0.39	>.05

Također, nisu pronađene statistički značajne razlike u oblicima ponašanja između mladih iz urbanih i ruralnih područja ($F(1, 170) = .39, p > .05$). Ovo ukazuje na to da mjesto boravka ne utječe značajno na oblike ponašanja, sukladno hipotezi.

H0304 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na stupanj obrazovanja.

Tablica 23. Oblici ponašanja s obzirom na stupanj obrazovanja

Stupanj obrazovanja	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni Kvadrat	F-omjer	p
Oblici ponašanja	485.26	4	121.32	.70	>.05

Analiza varijance za oblike ponašanja prema stupnju obrazovanja nije pokazala značajne razlike ($F(4, 167) = .70, p >.05$). Ovo sugerira da stupanj obrazovanja ne utječe značajno na oblike ponašanja mladih, tako da se može reći da je pretpostavka pokazana točnom.

Druga su istraživanja pokazala da studenti iskazuju tri dominantne vrijednosne orijentacije: „samoaktualizirajuću, socijalnu i utilitarističku“ (Miliša, Takšić i Rako, 1988 prema Miliša i Bagarić, 2012), dok možda osobama nižeg stupnja obrazovanja te iste vrijednosne orijentacije ne bi bile od važnosti. U spomenutom se istraživanju pokazalo da su intrinzične radne vrijednosti „samoaktualizirajućeg“ karaktera izražene kroz stvaralaštvo, ostvarenje sposobnosti, samostalnost i postignuće. Miliša i Bagarić (2012) opisuju stvaralaštvo kao „rješavanje netipičnih problema“, ostvarenje sposobnosti kao „potrebu da vlastite sklonosti i sposobnosti dođu do punog izražaja u radu“, samostalnost kao „samoinicijativno rješavanje radnih zadataka“ i postignuće kao „zadovoljstvo jer uloženi napor rezultira nečim vrijednim i vidljivim“. Prema tome se može zaključiti kako će spomenute vrijednosne orijentacije utjecati na oblike ponašanja studenata na način da će im potencijalno biti važno biti samostalan, uspješan, marljiv i slično.

H0305 Ne postoji statistički značajna razlika u oblicima ponašanja mladih s obzirom na trenutno zaposlenje.

Tablica 24. Oblici ponašanja s obzirom na trenutno zaposlenje

Trenutno zaposlenje	Zbroj kvadrata	Stupnjevi slobode	Prosječni kvadrat	F	p
Oblici ponašanja	278.29	2	139.14	.81	>.05

Rezultati analize za oblike ponašanja prema trenutnom zaposlenju nisu pokazali značajne razlike ($F(2, 169) = .81, p > .05$). Kao i što pretpostavlja hipoteza, ovi rezultati ukazuju na to da trenutno zaposlenje ne utječe značajno na oblike ponašanja mladih.

Podaci dobiveni istraživanjem provedenim među učiteljima Osijeka i Splita ukazuje na to da većina ispitanih učitelja potiče razvoj samostalnosti, samopouzdanja, odgovornosti i kreativnosti kod učenika (Sablić i Blažević, 2015). Ove vrijednosti uključuju istoimene oblike ponašanja, stoga se može zaključiti kako zanimanje, u ovom slučaju učitelji, ipak utječe na njihovo ponašanje, ali ostavlja i snažan utisak na učenike kojima skrivenim kurikulumom prenose vlastite vrijednosne stavove.

H04 Ne postoji statistički značajna povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena te vrijednosnim stavovima i oblicima ponašanja mladih.

Hipoteza 4 pretpostavila je da ne postoji statistički značajna povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena, vrijednosnih sustava i oblika ponašanja mladih što je u nastavku ispitano te je moguće djelomično prihvatiti nul hipotezu.

Tablica 25. Korelacijska matrica varijabli korištenih u istraživanju

Varijabla 1	Varijabla 2	r	p
Količina slobodnog vremena	Aktivnosti provođenja slobodnog vremena	.22	<.01
Količina slobodnog vremena	Životne vrijednosti	.18	<.05
Količina slobodnog vremena	Oblici ponašanja	.16	<.05
Aktivnosti provođenja slobodnog vremena	Životne vrijednosti	.13	>.05
Aktivnosti provođenja slobodnog vremena	Oblici ponašanja	.09	>.05
Životne vrijednosti	Oblici ponašanja	.44	<.01

Napomena: r - Pearsonov koeficijent korelacije

Za testiranje ove hipoteze, analizirane su korelacije između količine slobodnog vremena, aktivnosti provođenja slobodnog vremena, životnih vrijednosti i oblika ponašanja. Rezultati korelacije pokazali su nekoliko značajnih povezanosti među varijablama koje istražuju količinu i način provođenja slobodnog vremena, životne vrijednosti i oblike ponašanja mladih. Količina slobodnog vremena pozitivno je korelirana s aktivnostima provođenja slobodnog vremena ($r = .22, p < .05$), životnim vrijednostima ($r = .18, p < .05$) i oblicima ponašanja ($r = .16, p < .05$), što sugerira da veća količina slobodnog vremena može biti povezana s većim angažmanom u različitim aktivnostima, kao i s promjenama u životnim vrijednostima i ponašanjima. Istraživanje Izeta Pehlića (2014) ukazuje na određene „ometače“ koji utječu na količinu slobodnoga vremena i zbog kojih se mlade osobe ne uključuju u nikakve aktivnosti za vrijeme slobodnoga vremena, a to su primjerice škola, roditelji, obveze (poslovi) ili pak materijalna situacija. Blažević i Matijašević (2021) ne opisuju školu kao „ometača“ slobodnoga vremena, već kao ustanovu sa širokim spektrom mogućnosti. U svom istraživanju dolaze do novih podataka, a to su nove izvannastavne aktivnosti koje škola nudi učenicima za razvijanje kulture slobodnoga vremena. Porastao je broj novih izvannastavnih aktivnosti, npr. Informatika, Pričoljupci, Bajkoljupci, Enigmatika, a s novim reformama kurikulumuma vratio se i Ručni rad kao oblik izvannastavne aktivnosti.

S druge strane, aktivnosti provođenja slobodnog vremena nisu pokazale značajnu korelaciju sa životnim vrijednostima ($r = .13, p > .05$) ili oblicima ponašanja ($r = .09, p > .05$), što može ukazivati na to da vrste aktivnosti u slobodnom vremenu ne utječu značajno na životne vrijednosti ili ponašanja mladih. Iz ovoga se može zaključiti kako su životne vrijednosti i aktivnosti u slobodnom vremenu uvjetovani nekim drugim čimbenicima, ali ne i međusobno.

Nadalje, u Pehličevom se istraživanju (2014) navodi da se ekstrovertiranost može povezati s pozitivnim provođenjem slobodnoga vremena, dok introvertiranost predstavlja rizik za negativno i pasivno korištenje slobodnoga vremena. Štoviše, kvalitetno iskorišteno slobodno vrijeme i aktivnosti pozitivnog karaktera mogu smanjiti psihotične i neurotične oblike ponašanja.

Životne su vrijednosti pokazale značajnu pozitivnu korelaciju s oblicima ponašanja ($r = 0.44, p < .05$), što sugerira da životne vrijednosti imaju značajan utjecaj na oblike ponašanja, a to je potvrđeno i istraživanjem Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010) u kojem dobiveni podaci ukazuju na povezanost univerzalnih i ponašajnih vrijednosti. Dominantni vrijednosni stavovi

povezani su s dominantnim oblicima ponašanja. Ovaj se podatak može pojasniti činjenicom da su ljudska ponašanja uvjetovana stavovima pojedinca.

4. Zaključak

Slobodno je vrijeme poseban fenomen koji je često u fokusu različitih istraživanja. Mnogo je aspekata slobodnoga vremena koji utječu na formiranje cjelokupne osobnosti čovjeka, stoga je jasno zašto se istraživači bave pitanjem slobodnoga vremena. Pehlić (2014) ističe ključnu funkciju slobodnoga vremena za dobrobit mentalnoga zdravlja, a to je da kvalitetno i pozitivno korištenje slobodnog vremena može značajno smanjiti psihoticizam i neuroticizam kod mladih.

Mladi, kao dobna skupina s određenim karakteristikama, oblikuju svoje slobodno vrijeme na razne načine. Tržište nudi široku lepezu aktivnosti u koje se mladi mogu uključiti. Osim toga, mladi se mogu samostalno baviti nekim hobijem koji ne mora nužno biti dio tržišne ponude. Aktivnosti su zasigurno drugačije od onih prije nekoliko desetaka godina,

Naime, u fokusu ovoga istraživanja bila su dva aspekta života mladih, slobodno vrijeme i vrijednosni stavovi. Prioritetne životne vrijednosti oblikuju stavove pojedinca i čine ga jedinstvenim te utječu na pojedinčevo ponašanje i razmišljanje. Način na koji pojedinac individualno kreira vlastito slobodno vrijeme, aktivnosti koje odabire, osobe s kojima se druži, zasigurno su nekim dijelom uvjetovani vrijednosnim stavovima pojedinca. Vrednote koje utječu na ponašanje determinirane su vrijednosnim stavovima i životnim stilovima (Miliša i Bagarić, 2012). „Životni stilovi predstavljaju simbiozu prihvaćanja određenih vrijednosti i ponašanja.“ (Miliša i Bagarić, 2012).

Buljubašić Kuzmanović i Simel (2010) ističu važnu ulogu utjecaja vremena u kojem se živi na vrijednosni sustav. Svako doba sa sobom nosi određene izazove i nedaće koji naposljetku oblikuju usmjeravajuća životna načela, ali i odgoj djece. Štoviše, aktivnosti slobodnoga vremena također su uvjetovane vremenskom dimenzijom življenja. Aktivnosti poput paintballa, laser taga, kartinga, slikarskih zabava i slično oblici su provođenja slobodnoga vremena današnjice te su sudionici iskazali umjerenu zainteresiranost za navedene aktivnosti. Svako doba donosi određene promjene sa sobom; razvoj tehnologije i industrije snažno utječu na živote ljudi i uvelike ih mijenjaju.

Stoga, cilj je ovoga istraživanja bio ispitati količinu slobodnoga vremena i zadovoljstvo količinom i načinom provođenja slobodnoga vremena, zatim aktivnosti slobodnoga vremena, vrijednosne stavove i oblike ponašanja te povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena te vrijednosnim stavovima i oblicima ponašanja mladih. Sve se navedeno utvrđivalo s obzirom na varijable spola, dobi, mjesta boravka, stupnja obrazovanja i trenutnog zaposlenja.

Istraživanje se sastoji od sljedećih dijelova: općih podataka, pitanja vezanih uz količinu i zadovoljstvo provođenjem slobodnoga vremena, skale provođenja slobodnoga vremena, skale životnih vrijednosti i skale oblika ponašanja.

Rezultati su ukazali na postojanje djelomične statistički značajne razlike u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje. U rezultatima skale životnih vrijednosti također je pronađena djelomična statistički značajna razlika s obzirom na spol, dob, mjesto boravka i trenutno zaposlenje, a još se utvrdilo da postoji djelomična statistički značajna povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena te vrijednosnim stavovima i oblicima ponašanja mladih. Jedina hipoteza koja je prihvaćena da ne postoji statistički značajna razlika su oblici ponašanja s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

Rezultati su ovoga istraživanja pokazali slaganje i kontradiktornost s nekim prethodno provedenim istraživanjima. Preostaje za zaključiti kako su istraživanja provedena u različito vrijeme i samim tim uvjetovana različitim društvenim i tehnološkim aspektima te se zbog toga rezultati djelomično poklapaju. To je dokaz da se okolina mijenja, a stvaraju novi trendovi u provođenju slobodnog vremena mladih te se kreiraju drugačije vrijednosne orijentacije.

Iskustva mladih današnjice razlikuju se od iskustava prošlih generacija. Važno je pratiti interese i životna uvjerenja mladih te ih kontinuirano osvještavati o važnosti kulture provođenja slobodnog vremena. Istraživanja poput ovoga mogu uvelike doprinijeti osnovnim i srednjim školama te fakultetima u kreiranju dodatnih aktivnosti koje će ispunjavati očekivanja mladih. Saznanja o vrijednosnim stavovima također mogu biti korisna u osmišljanju aktivnosti na način da se propagiraju vrijednosti koje su najistaknutije među mladima. Bilo bi korisno ponoviti mjerenje na istim ispitanicima kako bi se provjerile potencijalne dobne razlike u vrijednosnim stavovima i aktivnostima slobodnoga vremena.

5. Literatura

Bardi, A. i Schwartz, S. H. (2003). Values and behavior: strength and structure of relations. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29, 1207-1220.

Benish-Weisman, M. (2015). The interplay between values and aggression in adolescence: a longitudinal study. *Developmental Psychology*, 51(5), 677–687.

Blažević, I. i Matijašević, B. (2021). Umjetničke aktivnosti u školi kao oblik provođenja slobodnog vremena osnovnoškolaca. *Acta Iadertina*, 18 (2), 207-224. <https://doi.org/10.15291/ai.3604>

Bohner, G. and Wänke, M. (2002). *Attitudes and Attitude Change*. Hove (UK): Psychology Press.

Brkljačić, T., Kaliterna Lipovčan, Lj. i Tadić, M. (2012). Povezanost između osjećaja sreće i nekih aspekata provođenja slobodnog vremena. *Napredak*, 153 (3-4), 355-371. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138871> 29.8.2024.

Buljubašić Kuzmanović, V. i Simel, S. (2010). Odnos univerzalnih i ponašajnih vrijednosti mladih. *Školski vjesnik*, 59 (3), 373-386. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82384> 4.9.2024.

Bužinkić, E. (2013). *Znam, razmišljam, sudjelujem: 6. Bilten studija o mladima za mlade*. Zagreb: Mreža mladih Hrvatske.

Dragun, A. (2012). Slobodno vrijeme i vrijednosti maturanata u Zadru. *Crkva u svijetu*, 47 (4), 487-513. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/94868> 12.7.2024.

Duda, I. (2005). *U potrazi za blagostanjem. O povijesti dokolice i potrošačkog društva u Hrvatskoj 1950-ih i 1960-ih*. Zagreb: Srednja Europa.

Ferić, I. (2007). Univerzalnost sadržaja i strukture vrijednosti: podaci iz Hrvatske. *Društvena istraživanja*, 16 (1-2 (87-88)), 3-26. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/18918> 5.7.2024.

Ferić, I. (2009). *Vrijednosti i vrijednosni sustavi: psihologijski pristup*. Zagreb: Alinea.

Fulgosi, A. i Radin, F. (1982). *Stilovi života zagrebačkih srednjoškolaca*. Zagreb: Naklada CDD.

Fulgosi-Masnjak, R. (1992). Socijalni stavovi i vrijednosti djece s lakom mentalnom retardacijom. *Defektologija*, 28 (1-2 Suplement/2), 45-50. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/108582> 16.7.2024.

Gilchrist, R. S. (1995). *An investigation of value accessibility and its role in the value-attitude relationship*. Neobjavljeni doktorski rad. London, Ontario: Faculty of graduate studies. The University of Western Ontario.

Ilišin, V. (1999). Slobodno vrijeme mladih s posebnim osvrtom na ruralnourbani kontinuum. *Sociologija i prostor*, (143), 21-44. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/119964> 20.5.2024.

Ilišin, V. i Radin, F. (2002). *Mladi uoči trećeg milenija*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.

Janković, V. (1973). *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: PKZ.

Jerolimov, I. (2019). Znanost i vrijednosti. *KRITIKA*, 1 (1-2), 268-280. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/238969> 17.6.2024.

Jurić, A. (2020). *Odnos životnih vrijednosti i načina provođenja slobodnog vremena odraslih osoba*. Zadar: Odjel za psihologiju.

Krstinić, M. i Pauković, M. (2020). Ekstrinzična i intrinzična motivacija za učenje stranog jezika u poslovnom okruženju. *Obrazovanje za poduzetništvo - E4E*, 10 (1), 76-83. <https://doi.org/10.38190/ope.10.1.1>

Livazović, G. (2018). *Uvod u pedagogiju slobodnog vremena*. Osijek: Filozofski fakultet.

Miliša, Z. i Bagarić, M. (2012). Stilovi ponašanja i vrijednosne orijentacije. *MediAnali*, 6 (12), 68-104. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/109959> 8.7.2024.

Ministarstvo demografije i useljništva (MDU). (2024). *Mladi*.

- Mlinarević, V., Miliša, Z. i Proroković, A. (2007). Slobodno vrijeme mladih u procesima modernizacije – usporedba slavonskih gradova i Zadra. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (1), 81-97. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118352> 14.6.2024.
- Mrnjajus, K. (2007). Studenti i vrijednosti u Austriji i Hrvatskoj. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (1), 57-77. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/118335> 4.9.2024.
- Pehlić, I. (2014). *Slobodno vrijeme mladih: Socijalnopedagoške refleksije*. Sarajevo: Centar za napredne studije.
- Pešorda, S. (2007). Kurikulum povijesti i slobodno vrijeme učenika. *Povijest u nastavi*, V (9 (1)), 37-50. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/24891> 6.9.2024.
- Polić, R. (2003). ODGOJ I DOKOLICA. *Metodički ogledi*, 10 (2), 25-37. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/6269> 7.6.2024.
- Polić, M. i Polić, R. (2009). Vrijeme, slobodno od čega i za što?. *Filozofska istraživanja*, 29 (2), 255-270. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/41405> 5.6.2024.
- Potkonjak, N. (1989). *Pedagoška enciklopedija*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Previšić, V. (2000) *Slobodno vrijeme između pedagogijske teorije i odgojne prakse*. *Napredak* 141(4), 403-410.
- Schwartz, S. H. (1990). Individualism-collectivism: Critique and proposed refinements. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 21(2), 139–157. <https://doi.org/10.1177/0022022190212001>
- Rattinger, M. (2018). Odnos slobodnog vremena i kvalitete života srednjoškolaca. *Život i škola*, LXIV (1), 43-57. <https://doi.org/10.32903/zs.64.1.4>
- Sablić, M. i Blažević, I. (2015). Stavovi učitelja prema vrijednostima kao temeljnim sastavnicama nacionalnog okvirnog kurikuluma. *Školski vjesnik*, 64 (2), 251-265. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/148988> 15.7.2024.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in Experimental Social Psychology*, 25, 1-65.

Schwartz, S. H. i Sagie, G. (2000). Value Consensus and Importance. *Journal of CrossCultural Psychology*, 31(4), 465-497.

Schwartz, S. H., Melech, G., Lehmann, A., Burgess, S., Harris, M. i Owens, V. (2001). Extending the cross-cultural validity of the theory of basic human values with a different method of measurement. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 32(5), 519- 542.

Trunkelj Zupančič, M. (2024). Suvremeno provođenje slobodnog vremena djece i mladih. *Varaždinski učitelj*, 7 (15), 79-86. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/316174> 6.9.2024.

Valjan Vukić, V. (2013). Slobodno vrijeme kao „prostor“ razvijanja vrijednosti u učenika. *Magistra Iadertina*, 8. (1.), 59-73. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/122641> 17.5.2024.

Vidulin-Orbanić, S. (2008). Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu. *Metodički obzori*, 3(2008)2 (6), 19-33. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/32748> 17.5.2024.

vrijednost. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. Pristupljeno 17.6.2024. <<https://www.enciklopedija.hr/clanak/vrijednost>>.

Vukasović, A. (2000) Sve veća važnost odgoja u slobodnom vremenu. *Napredak*, 141(4); 448-457.

Matić, D. (1990). Vrijednosti kao predmet sociološke znanosti. *Revija za sociologiju*, 21 (3), 517-525. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/155250> 17.6.2024.

Žigman, A. i Ruzic, L. (2008). Utjecaj tjelesne aktivnosti na raspoloženje - fiziološki mehanizmi. *Hrvatski športskomedicinski vjesnik*, 23 (2), 75-82. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/177188> 6.9.2024.

Sažetak

Vrijednosni stavovi oblikuju identitet mladih ljudi te utječu na njihov način provođenja slobodnoga vremena. U današnje je vrijeme tempo života ubrzan te je teško pronaći vrijeme za sebe i provesti ga kvalitetno. Stoga se ovim istraživanjem htjelo ispitati količinu slobodnoga vremena i zadovoljstvo količinom i načinom provođenja slobodnoga vremena, aktivnosti slobodnoga vremena, vrijednosne stavove i oblike ponašanja te naposljetku povezanost u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena te vrijednosnim stavovima i oblicima ponašanja mladih. U istraživanju je sudjelovalo 172 ispitanika s područja Splita i okolice, a rezultati su pokazali postojanje djelomične statistički značajne razlike u količini i načinu provođenja slobodnoga vremena i vrijednosnim stavovima s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje te povezanosti količine i načina provođenja slobodnoga vremena, vrijednosnih stavova i oblika ponašanja mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje. Osim toga, nisu pronađene razlike u oblicima ponašanja mladih s obzirom na spol, dob, mjesto boravka, stupanj obrazovanja i trenutno zaposlenje.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, vrijednosni stavovi, mladi, oblici ponašanja

Abstract

Value attitudes shape the identity of adolescents and influence the way they spend their leisure time. The pace of life is fast nowadays and it is difficult to find some time for yourself and spend it properly. Therefore, the aim of this research was to examine the amount of leisure time and satisfaction with the amount and way of spending leisure time; leisure time activities, value attitudes, types of behaviours and finally the connection between the amount and way of spending leisure time, value attitudes and types of behaviours of adolescents. 172 respondents from Split and its suburbs participated in this research, and the results showed the existence of a partial statistically significant difference in the amount and way of spending leisure time and value attitudes based on their gender, age, place of residence, level of education and current employment, and there was also a partial statistically significant connection between the amount and way of spending leisure time, value attitudes and types of behaviours of young people based on their gender, age, place of residence, level of education and current employment. Apart from that, the results showed no differences in types of behaviours of young people based on their gender, age, place of residence, level of education and current employment.

Key words: leisure time, value attitudes, adolescents, types of behaviours

Tablice

Tablica 1. Deskriptivna analiza nezavisnih demografskih varijabli.....	32
Tablica 2. Deskriptivna analiza količine slobodnoga vremena, vremena utrošenog na aktivnosti, životnih vrijednosti i oblika ponašanja.....	34
Tablica 3. Deskriptivna analiza količine i načina provođenja slobodnoga vremena	34
Tablica 4. Deskriptivni podaci za skalu provođenja slobodnog vremena.....	35
Tablica 5. Deskriptivni podaci za skalu životnih vrijednosti	37
Tablica 6. Deskriptivni podaci za skalu oblika ponašanja	40
Tablica 7. Faktorska analiza skale provođenja slobodnog vremena	42
Tablica 8. Faktorska analiza skale životnih vrijednosti	45
Tablica 9. Faktorska analiza skale oblika ponašanja.....	47
Tablica 10. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na spol	50
Tablica 11. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na dob.	51
Tablica 12. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na mjesto boravka	51
Tablica 13. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na stupanj obrazovanja	52
Tablica 14. Količina slobodnog vremena i aktivnosti slobodnog vremena s obzirom na trenutno zaposlenje.....	53
Tablica 15. Vrijednosni stavovi s obzirom na spol	54
Tablica 16. Vrijednosni stavovi s obzirom na dob	55
Tablica 17. Vrijednosni stavovi s obzirom na mjesto boravka	55
Tablica 18. Vrijednosni stavovi s obzirom na stupanj obrazovanja.....	56
Tablica 19. Vrijednosni stavovi s obzirom na trenutno zaposlenje.....	56
Tablica 20. Oblici ponašanja s obzirom na spol.....	57
Tablica 21. Oblici ponašanja s obzirom na dob	58
Tablica 22. Oblici ponašanja s obzirom na mjesto boravka.....	58
Tablica 23. Oblici ponašanja s obzirom na stupanj obrazovanja	59
Tablica 24. Oblici ponašanja s obzirom na trenutno zaposlenje	59
Tablica 25. Korelacijska matrica varijabli korištenih u istraživanju.....	60

Slike

Slika 1. Schwartzova kružna struktura deset motivacijskih tipova vrijednosti. (preuzeto i prilagođeno)	
.....	23

Prilozi

Prilog 1.

Upitnik – Slobodno vrijeme i vrijednosni stavovi mladih

Poštovani/a,

pred Vama se nalazi upitnik koji provodim u svrhu izrade diplomskoga rada "Slobodno vrijeme i vrijednosni stavovi mladih" na diplomskom studiju Pedagogije i Anglistike na Filozofskom fakultetu u Splitu. Upitnik je u potpunosti anonimn, a prikupljeni podaci koristit će se isključivo u znanstvene svrhe.

Rješavanje upitnika traje manje od 10 minuta.

Hvala Vam unaprijed na izdvojenom vremenu.

Split, svibanj 2024.

Izjavljujem da sam razumio/razumjela upute te pristajem na sudjelovanje u istraživanju.

- DA**
- NE**

Opći podaci

Molim Vas da na sljedeća pitanja označite jedan odgovor.

1. Spol:

- ženski
- muški

2. Dob:

- do 20 godina
- od 20 do 25 godina

- više od 25 godina

3. Mjesto boravka:

- grad
- selo

4. Zadnji završeni stupanj obrazovanja:

- osnovna škola
- srednja strukovna škola
- gimnazija
- prijediplomski studij
- diplomski studij
- ništa od navedenog

5. Trenutno zaposlenje:

- zaposlen/a
- nezaposlen/a
- trenutno studiram

Slobodno vrijeme

Molim Vas da označite ili upišete odgovor na sljedeća pitanja koja se odnose na Vaše slobodno vrijeme.

6. Koliko imaš slobodnoga vremena prosječno dnevno?

- manje od 1 sat
- od 1 do 3 sata
- više od 3 sata

7. Jeste li zadovoljni količinom slobodnog vremena?

- uopće nisam zadovoljan/a.
- donekle nisam zadovoljan/a.
- niti sam zadovoljan/a niti sam nezadovoljan/a.
- donekle sam zadovoljan/a.
- u potpunosti sam zadovoljan/a.

8. Jeste li zadovoljni načinom provođenja slobodnog vremena?

- uopće nisam zadovoljan/a.
- donekle nisam zadovoljan/a.
- niti sam zadovoljan/a niti sam nezadovoljan/a.
- donekle sam zadovoljan/a.
- u potpunosti sam zadovoljan/a.

Skala provođenja slobodnog vremena

Sljedećim tvrdnjama se ispituju aktivnosti tijekom slobodnog vremena. Molimo Vas da označite koliko slobodnog vremena (vrijeme u kojem ne spavate noću i vrijeme u kojem ne radite svoj plaćeni posao) provodite u svakoj od sljedećih aktivnosti. Za svaku tvrdnju označi broj na skali od 1 do 5 koji najbolje opisuje koliko često se baviš tom aktivnošću: 1 = nikad, 2 = rijetko, 3 = povremeno, 4 = često, 5 = uvijek.

1. druženje s prijateljima	1	2	3	4	5
2. s mladićem/djevojkom	1	2	3	4	5
3. u kafićima/restoranima i sl. lokalima	1	2	3	4	5
4. slušanje glazbe kod kuće	1	2	3	4	5
5. pjevanje	1	2	3	4	5
6. sviranje instrumenta	1	2	3	4	5
7. ples	1	2	3	4	5
8. gluma	1	2	3	4	5
9. u disku, klubovima s glazbom	1	2	3	4	5
10. vjerske aktivnosti (npr. Hrvatsko nadzemlje)	1	2	3	4	5

11. gledanje TV-a	1	2	3	4	5
12. u kinu ili kazalištu	1	2	3	4	5
13. čitanje knjiga	1	2	3	4	5
14. pisanje pjesmi/priča	1	2	3	4	5
15. učenje stranog jezika	1	2	3	4	5
16. kulturne manifestacije	1	2	3	4	5
17. ljenčarenje (fjaka)	1	2	3	4	5
18. šetnja	1	2	3	4	5
19. sportske aktivnosti	1	2	3	4	5
20. padel	1	2	3	4	5
21. laser tag	1	2	3	4	5
22. paintball	1	2	3	4	5
23. karting	1	2	3	4	5
24. odlazak na utakmice	1	2	3	4	5
25. fotografiranje	1	2	3	4	5
26. kuhanje	1	2	3	4	5
27. volontiranje	1	2	3	4	5
28. ručni rad (npr. izrada nakita, pletenje, vezenje, kukičanje)	1	2	3	4	5
29. društvene mreže	1	2	3	4	5
30. putovanje	1	2	3	4	5
31. pub kvizovi (npr. The Showtime kviz)	1	2	3	4	5
32. slikarska zabava (npr. Pineli & Vino)	1	2	3	4	5
33. društvene igre (npr. Čovječe ne ljuti se)	1	2	3	4	5
34. druženje s kućnim ljubimcima	1	2	3	4	5

Ukoliko se baviš nekom od aktivnosti koja nije navedena u prethodnom pitanju, navedi kojom:

Skala životnih vrijednosti

Procijenite u kojoj su mjeri dolje navedene životne vrijednosti Vama važne kao usmjeravajuća načela u Vašem životu tako što ćete staviti oznaku na skali od 1 do 5:

1 = suprotno mojim vrijednostima, 2 = nevažno, 3 = niti mi je važno niti nevažno, 4 = važno,

5 = od iznimne važnosti.

1. jednakost (podjednake mogućnosti za sve)	1	2	3	4	5
2. unutarnji sklad (duševni mir)	1	2	3	4	5
3. društvena moć (kontrola nad drugima)	1	2	3	4	5
4. zadovoljstvo (zadovoljenje želja)	1	2	3	4	5
5. sloboda (sloboda misli i djela)	1	2	3	4	5
6. duhovni život (naglasak na duhovnom, a ne materijalnom)	1	2	3	4	5
7. osjećaj pripadnosti (osjećaj da je drugima stalo do tebe)	1	2	3	4	5
8. društveni poredak (stabilnost društva)	1	2	3	4	5

9. uzbudljiv život (poticajna iskustva)	1	2	3	4	5
10. smisao u životu (cilj u životu)	1	2	3	4	5
11. pristojnost (uljudnost, lijepo ponašanje)	1	2	3	4	5
12. bogatstvo (materijalna dobra, novac)	1	2	3	4	5
13. nacionalna sigurnost (zaštita domovine od neprijatelja)	1	2	3	4	5
14. samopoštovanje (osjećaj vlastite vrijednosti)	1	2	3	4	5
15. uzvratanje usluga (izbjegavanje dugovanja)	1	2	3	4	5
16. kreativnost (originalnost, mašta)	1	2	3	4	5
17. mir u svijetu (svijet bez ratova i konflikata)	1	2	3	4	5
18. poštivanje tradicije (čuvanje starih običaja)	1	2	3	4	5
19. zrela ljubav (duboka emocionalna i duhovna intimnost)	1	2	3	4	5
20. samodisciplina (suzdržavanje, otpornost prema iskušenju)	1	2	3	4	5
21. privatni život (pravo na privatnost)	1	2	3	4	5
22. obiteljska sigurnost (sigurnost bližnjih)	1	2	3	4	5
23. društveni ugled (poštivanje, uvažavanje od strane drugih)	1	2	3	4	5
24. jedinstvo s prirodom (uklapanje u prirodu)	1	2	3	4	5
25. raznovrstan život (ispunjen novostima, promjenama)	1	2	3	4	5
26. mudrost (zrelo shvaćanje života)	1	2	3	4	5
27. autoritet (voditi druge ili zapovijedati drugima)	1	2	3	4	5
28. iskreno prijateljstvo (bliski prijatelji koji me podržavaju)	1	2	3	4	5
29. svijet lijepog (ljepota prirode i umjetnosti)	1	2	3	4	5
30. društvena pravda (ispravljanje nepravde, briga za slabije)	1	2	3	4	5

Skala oblika ponašanja

Procijenite u kojoj su mjeri dolje navedeni oblici ponašanja Vama važni u Vašem životu tako što ćete staviti oznaku na skali od 1 do 5:

Pred Vama se nalazi Lista 2 u kojoj su vrijednosti opisane kao oblici ponašanja. Vaš je zadatak isti kao i pri procjenjivanju vrijednosti s prethodne liste, dakle označiti na skali od jedan (1) do pet (5) u kojoj su vam mjeri dolje navedeni oblici ponašanja važni.

1. biti samostalan (oslanjati se na vlastite snage, samodostatan)	1	2	3	4	5
2. biti umjeren (izbjegavati pretjerane osjećaje ili ponašanja)	1	2	3	4	5
3. biti odan (vjeran prijateljima, ljudima koji me okružuju)	1	2	3	4	5
4. biti ambiciozan (marljiv, težiti postignućima)	1	2	3	4	5
5. biti tolerantan (tolerirati drugačije ideje i uvjerenja)	1	2	3	4	5
6. biti ponizan (skroman, samozatajan)	1	2	3	4	5
7. biti odvažan (pustolovan, spreman na rizik)	1	2	3	4	5
8. čuvati okoliš (štititi prirodu)	1	2	3	4	5
9. biti utjecajan (imati utjecaja na ljude i događaje)	1	2	3	4	5
10. poštivati roditelje i starije (iskazivati poštovanje)	1	2	3	4	5
11. izabirati vlastite ciljeve (donositi vlastite odluke)	1	2	3	4	5
12. biti zdrav (ne biti bolestan – fizički ili psihički)	1	2	3	4	5

13. biti sposoban (kompetentan, poduzetan, djelotvoran)	1	2	3	4	5
14. prihvaćati svoj život (pomiriti se sa životnim prilikama)	1	2	3	4	5
15. biti iskren (istinit, pošten)	1	2	3	4	5
16. čuvati sliku o sebi u društvu (čuvati vlastiti ugled)	1	2	3	4	5
17. biti poslušan (pokoran, ispunjavati dužnosti)	1	2	3	4	5
18. biti inteligentan (logičan, misaon)	1	2	3	4	5
19. biti uslužan (raditi za dobrobit drugih)	1	2	3	4	5
20. uživati u životu (uživati u hrani, seksu, odmoru i sl.)	1	2	3	4	5
21. biti pobožan (pridržavati se vjere)	1	2	3	4	5
22. biti odgovoran (pouzdan, na koga se može osloniti)	1	2	3	4	5
23. biti znatiželjan (pokazivati zanimanje za sve, istraživati)	1	2	3	4	5
24. biti spreman na praštanje (voljan opraštati drugima)	1	2	3	4	5
25. biti uspješan (ostvarivati ciljeve)	1	2	3	4	5
26. biti čist (uredan)	1	2	3	4	5

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Karla Drlje, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice pedagogije i anglistike izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, rujan 2024.

Potpis

OBRAZAC I.P.**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

STUDENT/ICA	Karla Drlje
NASLOV RADA	Slobodno vrijeme i vrijednosni stavovi mladih
VRSTA RADA	diplomski rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	Pedagogija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	Ines Blažević, izv. prof. dr. sc.
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. izv. prof. dr. sc. Ines Blažević 2. prof. dr. sc. Ivana Batarelo Kokić 3. doc. dr. sc. Anita Mandarić Vukušić

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog/diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- a) u otvorenom pristupu
- b) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
- c) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

potpis studenta/ice

mjesto, datum

Split, rujan 2024.